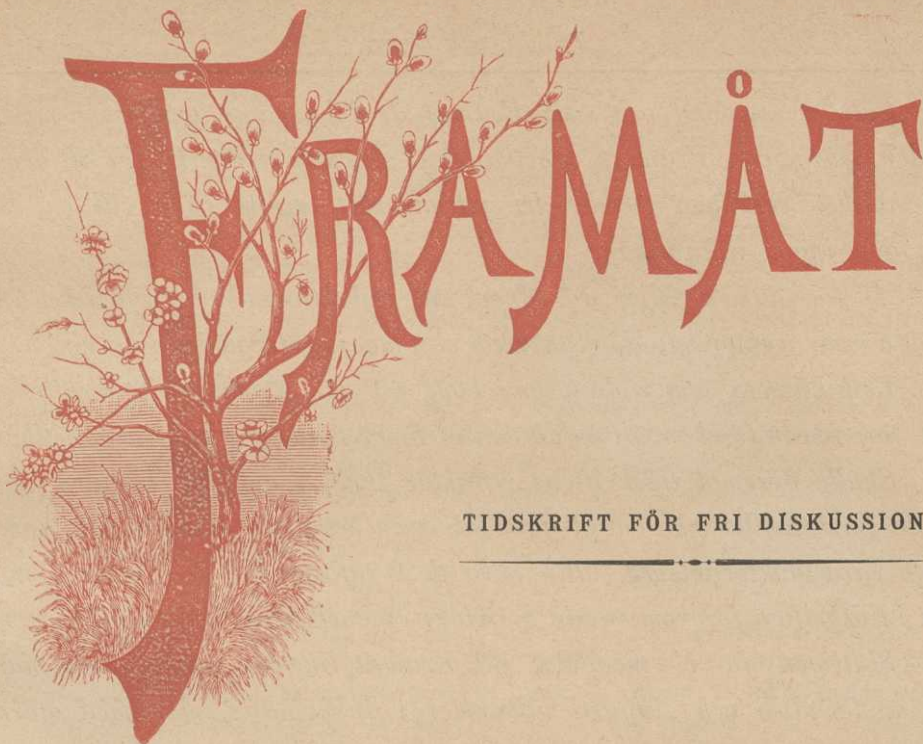

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR FRI DISKUSSION.

Döm ingen ohörd. ☉ Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser. ☉ Fri talan.

N:o 11 & 12.

Ansvarig utgifvare och
redaktör:
Alma Breinholm-Åkermark.

15 Juni

Pris: Kr. 3,50 pr år.
Tredje årgången.

1888

Till Framåts läsare!

Härmed tillkännagifves, att **Framåt** icke längre tillhör någon förening, utan eges och utgifves af undertecknade.

Jemte detta tillkännagifvande bedja vi äfven få påpeka, att tidskriftens program förblir detsamma, samt att tidskriften hädanefter som hittills med lifligt intresse omfattar allt, som rör kvinnofrågan.

Af förekommen anledning måste vi med eftertryck betona, att **Framåt** icke står till något partis eller till en och annan persons **synnerliga** förfogande, för hvilket programmet borde vara en borgen.

Framåt upptager, med den aktning, man är skyldig hvarje öfvertygelse, så väl konservativa som liberala och radikala artiklar.

Må man vara fullkomligt öfvertygad derom.

Museion

Således — först och sist: Framåt är icke något *partiorgan* med den eller den »färgen». Framåt's arbetsuppgift är, att medverka till att det lilla fåtal, hvilket *verkligt* önskar *fri yttranderätt*, måtte växa till en väldig skara, den ingen räkna kan.

Af föregående följer då äfven, att redaktionens uppgift icke är att uppträda som auktoritet, d. v. s. med sin mening *färlägga* tidskriften.

Redaktionen som sådan, har blott att värna om yttranderätten, och att — som redan förekommit — då denna löper fara, ge sin mening tillkänna.

Skulle deremot tidskriftens redaktör skriva artiklar i andra ämnen, böra de förstnämnda icke enligt gammal vana betraktas som görande anspråk på att vara *auktoritetsord*, utan böra de hänföras till detsamma som alla andra i tidskriften förekommande artiklar: en enskild persons enskilda mening.

Slutligen få vi meddela, att Framåt likasom under Juni månad, äfven under Juli och Augusti utkommer i dubbelhäfte, men med oförminskad text.

Aktningsfullt

Albert Breinholm. Alma Breinholm-Åkermark.

Göteborg i Juni 1888.

Om verldsåskådningar.

Ett fragment nyaste tyska filosofi.

Af G. F. Steffen.

Forts. fr. föreg. nummer.

Se här i korthet den tyske sociologens filosofens tankegång*) i fri öfversättning, och utan att i alla detaljer följa den tyske revyartikeln.

Det vid en viss tidpunkt förhärskande tänke- och åskådningssättet förefaller en hvar, som är beherskad af detsamma, såsom något

*) Det hittills sagda har varit mina personliga åsikter, det som nu närmast följer är i hufvudsak hr Bahrs. Någon absolut öfverensstämmelse mellan hr Bahr, mig och andra vänner af samma riktning inom tänkandet existerar naturligtvis ej. I detalj står hvar och en för sitt. Men de fundamentala tänkemethoderna äro städse desamma — och därpå allena kommer det här an. Som jag i det följande inblandat massor af egna detaljåsikter, måste den, som önskar känna hr Bahrs egna åsikter i dess renhet, vända sig till den tyska revyen.

absolut själfklart, såsom något, som aldrig var och aldrig kommer att vara annorlunda, såsom något, hvilket »det sunda förnuftet säger». Och likväl skall man lätt vid närmare påseende finna, att detta, det sunda förnuftets skenbart så oföränderliga omdöme, på hvilket en hvar, som Kant säger, åberopar sig »som på ett orakel», i grunden är något det mäst växlande under solen. Hvad som här betraktas som skamlöshet, gäller der för oförvitlig sedlighet; hvad man nu anser för mönstergilt skönt, förlöjligades för femtio år sedan som orimligaste smaklöshet; hvad man i dag förkunnar som högsta »ideal», skall man i morgon förklara vara omoral, läghet och dårskap. Att begreppen om sedlighet, skönhet, ideal, människovärde o. s. v., o. s. v.

beständigt växla, är en af erfarenheten tusenfaldigt fastställd sanning — en hvar kan utan möda ur sin lifserfarenhet framdraga otaliga bevis härför. »Olika tider hafva olika verldsåskådning», plägar man säga och menar, att den »verldsåskådning», som förhärskar för tillfället, bestämmer människornas uppfattning af och omdöme om samtliga sociala och naturliga företeelser och förhållanden. De gamla hellenerna aktade en stark sinlighet som dygd och skydde ej sinligt umgänge mellan individer af samma kön — i medeltiden där- emot gälde all sinlighet som synd, makar, hvilka ej hade något köttsligt umgänge med hvarandra, ansågos för synnerligt heliga, och munken var ej nöjd med sig själf, förr än han t. o. m. hos sig utrotat smak, lukt och känsel samt behovet af mat och dryck. »Detta beror på skilnaden i tidsandan», skall man säga. Det fanns en tid, då det för alla människor (kanske med ett undantag på hundra tusen) var högst själfklart, att personer, miss- tänkta för hexeri eller för tvifvel på någon kyrkodogm, skulle torteras till bekännelse och, sedan de »bekänt», brännas lefvande — och nu finna vi det lika själfklart, att ateister intaga hvilka aktade ställningar som helst i samhället, och att ingen inför domstol är pligtig vittna mot sig själf. Beror naturligtvis också på »tidsandan»! I medeltiden var det »idealt» måla omätligt långsträckta, smala och magra människokroppar — i renässansen och rokokkon blef det ej mindre »idealt» tekna kroppen bred, rundad och svällande; och nu rycka vi på axlarna åt båda dessa »öfverdrifter»! Hvad som för en generation är högsta estetiska patos och tragik, uppväcker redan den nästa generationens ofrivilliga löje. Vilken nutidsmänniska kan, om hon är upp- riktig mot sig själf, undgå finna Cornelius' kartonger i Berlins nationalgalleri »öfver- spända» och mer löjligen än storslagna? Här är det naturligtvis åter »verldsåskådningen», »tidsandan», som är framme och förvänder syn och sinnen, smak och känsla!

Återföra vi dessa olika, stundom högst förbluffande företeelser på »tidsandan», säga vi därmed intet annat, än att samma företeelser förorsakas af en rad allmänna, med tiden växlande, men för en viss epok bestämda föreställningar om det goda, sköna, sedliga, om människans uppgift, om verldssamman- haget o. s. v. Verldsåskådningen är sålunda en särskild del af medvetandets innehåll: nemligen den del deraf, som vuxit samman

med vårt sätt att förnimma och tänka; hvar- för denna del af medvetandet, hvilken vi kalla verldsåskådning, förefaller oss oafhändig af den yttre världen. Då vi iakttaga den yttre världen, äro dessa, i medvetandet fastnitade »ideer» (såsom de äldre filosoferna kallade denna *stabilare*, men ingalunda som de stundom trodde, en gång för alla gifna del af medvetandet) det medium, genom hvilket vi betrakta den yttre världen liksom genom ett par färgade glasögon. Utom dessa idéer, har medvetandet ett annat innehåll, föreställnin- garne eller begreppen, hvilkas afhängighet af företeelser »utanför medvetandet» (d. v. s. i världen utom individen) är ett af alla känt och erkänt faktum.*) Verldsåskådning är sålunda den grupp af ideer, som i en gifven tidpunkt slagit sig fast i människornas med- vetande.

Men, som verldsåskådningen var en del af medvetandets innehåll, måste vi, innan vi kunna gå vidare i undersökning af verlds- åskådningens uppkomst, se till, hvad vi tänka om upkomsten af medvetandets innehåll öfver hufvud.

Låt oss som exempel på en del af med- vetandets innehåll taga en ros. Hur blir rosen en del af vårt medvetandes innehåll? »Kommer den utifrån in i» vårt medvetande eller *uppstår* den i vårt medvetande? I begge fallen kan man tänka sig tillvaron af blott en eller af två rosor — af en ros i medvetandet och ingen utom detsamma, eller af en ros i medvetandet och en utom det- samma. Vi ha här sålunda fyra fall att *välja* på. Hänsynen till naturforskningens resultat skall afgöra vårt *val*.

För det första kunna vi antaga, att rosen *blott* existerar i den yttre världen samt såsom sådan kommer in i medvetandet och derige- nom bildar en del af medvetandes innehåll. Detta antagande vederlägges emellertid af det faktum, att vi kunna erinra oss rosen, sedan den upphört existera i den yttre världen, sedan den vissnat och multnat. Vore det samma ros, som är i den yttre världen och kommer och lägger sig i vårt medvetande, så måste ju rosen spårlost försvinna ur med- vetandet, då den upphör att existera i den yttre världen — och »minne» vore en omöj-

*) Oberoende af, hvad man behagar tro om den »transscendenta realiteten!»

lighet.*) — Detta första åskådningssätt kalla vi den naiva realismen.

För det andra kunna vi åter antaga, att blott *en* ros existerar, men i medvetandet. Den yttre världen existerar då icke annorlunda än som produkt af mitt medvetande. Rosen alstras af mitt medvetande och finnes ingen annanstädes än i mitt medvetande. Vore detta antagande riktigt, borde alla mina föreställningar kunna alstras, resp. förintas på bud af min vilja. Hela den mensklige kulturens utvecklingsgång bevisar ohållbarheten af ett sådant antagande — äfvenså hvarje ögonblicks individuella erfarenhet. Viljan våldföres oupphörligt af de yttre företeelserna, som tvinga sig på medvetandet och revolutionera detsamma, trots motstånd och oberoende af viljans behag. Detta är blott möjligt, om en »främmande vilja», en främmande *kraft* befinner sig utanför individens, vilja — hvarmed nödvändigheten af den yttre världens antagande faststår — Detta var den naiva idealismen.

För det tredje kunna vi antaga, att det visserligen finnes två rosor, en utanför medvetandet och en i detsamma, men att de äro till form och substans fullkomligt identiska. Rosen i den yttre världen kommer ej in i medvetandet, utan medvetandet *alstrar* på »intryck från» rosen i den yttre världen en fullkomligt identisk ros. Detta antagande vederlägges af de moderna naturvetenskaperna, som bevisat, att färg och ton i medvetandet ingalunda äro detsamma som färg och ton i den yttre världen (ingalunda hafva sig sjelfva

till korrelat i den yttre världen). — Detta antagande kalla vi förmedlande realism.

För det fjerde kunna vi antaga, att det existerar en ros i medvetandet (den immanenta och en i den yttre världen (den transcendenten), samt att de icke äro identiska, utan äro till sitt innehåll olika. I detta fall kunna vi uppfatta förhållandet mellan de begge till sitt innehåll olika rosorna på två sätt, beroende på, hur vi tänka oss växelverkan mellan medvetandet och den yttre världen. Antingen antaga vi, att den transcendenten rosen helt enkelt aftrycker sig i medvetandet som ett sigill i vax; skillnaden mellan transcendent och immanent blir då en skillnad af substans — detta är den kritiska realismens åskådning. Eller antar man, att medvetandet ej förhåller sig så passivt som vax gentemot sigillet, utan bidrager att gifva den immanenta rosen sin form; i detta fall skiljer sig den immanenta rosen från den transcendenten icke blott till substans, utan delvis äfven till form, — hvilket åskådningssätt vi kalla kritisk idealism.

För en tänkare, som vill bringa sin filosofi i harmoni med naturvetenskapernas resultat, kan blott blifva val mellan de två sista åskådningssätten — mellan kritisk realism eller kritisk idealism. Valet är ej synnerligen svårt.*) Ty de invändningar, som kunna göras mot den kritiska realismen, kunna med samma skäl göras mot den kritiska idealismen — utom det, att denna senare har ett par skäl mot sig, som den förra saknar. Man kan nemligen fråga den kritiska idealismen efter orsaken till, att medvetandet (såsom erfarenheten och naturvetenskaperna visa), alltid gör samma tillsatser vid samma substanser — oberoende af viljans riktning? Och hvilka äro de förändringar, medvetandet företar med de yttre företeelserna? Eftersom idealismen ej vet svara på dessa frågor och realismen går fri från dem — föredraga vi denna senare. — För diskussionen i fråga, om idéernas uppkomst och deras förening till verldsåskådningar, är ett val mellan kritisk realism och kritisk idealism för öfrigt utan konsekvens. Ty här kommer det i första rummet blott an på, att allt innehåll uti medvetandet i den yttre världen *har* ett korrelat,

*) Här *antages* ingalunda den »yttre världen» såsom något från »jaget» särskildt existerande. Att vi slutligen bestämma oss för denna uppfattning, beror på, att alla våra erfarenheter, allt hvad vi veta eller erfara om vår tillvaro och alla den naturvetenskapliga forskningens resultat poeka på antagandet, att världen existerar före och oberoende af oss, att vi blott äro försvinnande delar af ett oändligt helt, att vi blott kunna betrakta oss som »öfvergående böljslag på tidens ocean». Intet af det, som »ligger mellan vaggan och grafven», ger oss anledning skjuta denna uppfattning från oss — men väl manar oss allt att acceptera den. Att tro på världens nonexistens (annorlunda än som funktion af jaget) vore tillegna sig tänkemotoden: »jag tror, *emedan* det är orimligt!» och ställa sig i konflikt med allt »naturvetenskapligt» tänkande. Lika litet som en forskare i fysiken eller astronomen eller i någon annan »exakt» vetenskap antar något, *emedan* det har alla skäl mot sig och intet för sig — lika litet *kan* en tänkande människa förfara så i filosofien.

Anm. af undertecknad.

*) Härei afviker min mening något från hr Bahrs, men utan att min ställning till diskussionsämnet deraf influeras.

Anm. af undertecknad.

som ej är identiskt med medvetandets innehåll själf.

För den kritiske realisten är alt förnimmande ooh tänkande, alla ideassociationer, alt medvetandets innehåll blott en afbild af den yttre världen, och, så snart han finner en idégrupp i medvetandet, är detta honom bevis för, att något motsvarande, som har förorsakat idéerna, måste existera utanför medvetandet. För honom kan det på frågan om verldsåskådningarnas uppkomst och orsak blott gifvas ett svar: de komma utifrån, och något i den yttre världen existerande måste hafva förorsakat dem.

Detsamma gäller för den kritiska idealisten. Visserligen kan denne senare äfven komma på den tanken, att medvetandet så flitigt begagnade sin förmåga att »sätta något till» de yttre företeelserna, att ur detta »tillsätta», medvetandet ensamt tillhöriga, idéerna uppstode. Men då uppstår frågan, hvarför alla människor på samma gång bilda samma idéer, om dessa sålunda blott vore fantasifoster, och hvarför de idéer, som bilda verldsåskådningen, uppträda och kombinera sig med påfallande nödvändighet på samma sätt hos nationer, som lefva under analoga förhållanden? Den kritiske idealisten måste — såvida han ej vill bringa sitt tänkande i konflikt med erfarenhetens och forskningens logik — liksom den kritiske realisten antaga, att verldsåskådningarnas korrelat ligger i den yttre världen och ingen annanstädes.

Hvilket är nu detta verldsåskådningarnas transcendentia korrelat? Eftersom verldsåskådningarna äro underkastade beständigandel samt sammansatta af talrika idékombinationer, måste också deras korrelat vara någon föränderlig, kompliceradt sammansatt företeelse i den yttre världen. — Och om vi finna något i den yttre världen, som altigenom synes motsvara dessa fordringar, samt, tillämpadt på en bestämd verldsåskådning, visar sig hafva alla egenskaperna af verldsåskådningens korrelat — d. v. s., om för hvarje egendomlighet i verldsåskådningen finnes en motsvarande egendomlighet i det antagna korrelatet och för hvarje förändring i verldsåskådningen en motsvarande förändring i korrelatet — då hafva vi i alla händelser att göra med en grundad hypotes, som är oumbärlig och har full existensrätt, tills den blir ersatt af en annan bättre — såvida den ej slutligen ådagalägger sin hållbarhet och får värdighet af en bevisad teori.

Hr Bahr anser sig — i harmoni med den ofvan omnämnda idériktningen — uti den »*socialaekonomiska processen*» funnit, hvad man med största skäl kan antaga vara verldsåskådningarnas transcendentia korrelat. Han anser, att framstående historieforskare, politiker och nationalekonomer redan hafva, icke blott begagnat sig af denna hypotes, utan äfven ådagalagt, att densamma är absolut oumbärlig för den naturenliga förklaringen af ett öfverväldigande flertal mänskliga förhållanden och sociala företeelser. I den mån, den moderne politikern, kulturhistorikern, statistikern o. s. v. befattat sig med orsakerna till människornas olika tänke- och åskådningssätt, med grunderna till, att själslifvet antar olika former i olika kulturer, hafva dessa forskare städe sett sig nödsakade sluta, att de materiella existensförhållandena bestämma det andliga lifvets karaktär och riktning — och icke omvänt, som historieforskare fordom förestälde sig, att en eller flera »andar», kommande ingen vet hvarifrån, på ett mystiskt och städe oförklaradt sätt »tryckte sin stämpel på århundradet». I förordet till sin 1859 utgifna »*Kritik der politischen Oekonomie*» utvecklade Karl Marx med stor skärpa denna idé: »I den samhällliga produktionen af lifvets förnödenheter ingå människorna vissa nödvändiga, af viljan oafhängiga förhållanden, produktionsförhållanden, hvilka städe motsvara de materiella produktionskrafternas utvecklingsgrad för tillfället. Samtliga dessa produktionsförhållanden bilda samhällets ekonomiska struktur, d. v. s. den reala grundval, på hvilken höjer sig en juridisk och politisk öfverbyggnad, och hvilken motsvaras af bestämda samhällliga former för medvetandet. Formen för det materiella lifvets produktion betingar öfver hufvud den sociala, politiska och andliga lifsprocessen. *Människans medvetande bestämmer icke hennes tillvaro, utan hennes samhällliga tillvaro bestämmer hennes medvetande.* I det, att den ekonomiska grundvalen förändrar sig, undergår hela den ofantliga öfverbyggnaden en långsammare eller raskare omhvälfning. Då man iakttagit sådana omhvälfningar, måste man städe skilja mellan de ekonomiska produktionsvilkorens materiella och med naturvetenskaplig noggrannhet fastställbara omhvälfning och revolutionen af de juridiska, politiska, religiösa, konstnärliga eller filosofiska, kort och godt ideologiska former, i och genom hvilka människorna komma till med

vetande af samt utkämpa denna konflikt». Att statistiken, t. ex. Quételet, lemnat bevis för sjäslifvets afhångighet af ekonomiska och materiella förhållanden, behöfver här knapt påpekas. Med ett ord, det tycks *blott* vara den filosofiska vetenskapen, som ännu ej tillgodogjort sig den materialistiska* hypotesen för det intellektuella lifvets utvecklings-företeelser. »Och det är en skam för den filosofiska vetenskapen».

Hr Bahr förtydligar på följande sätt sin mening med uttrycket den »ekonomiska processen»: Själupphållelsedriften är alla organismers och äfven de menskliga samhällenas elementära drift. Denna drift är summan af talrika, på tillfredsställelse poekande behof. Och för tillfredsställandet af dessa behof äga de menskliga samhällena två faktorer: arbetskraft och arbetsmedel. Om kvaliteten och kvantiteten af de föremål, som skola tillfredsställa behofven, äro gifna, om vidare äro gifna storleken af den disponibla arbetskraften, mängden och beskaffenheten af de användbara arbetsmedlen samt förhållandet mellan de producerandes antal och produktionsmedlen — så äro de fasta skrankor gifna, hvilka omsluta den ekonomiska processens utvecklingsbana. Den ekonomiska processens tendens och de utmärkande dragen i dess karaktär bestämmas sålunda genom ofvannämnda faktorer. Beskaffenheten af den ekonomiska processen blir en annan, då dessa faktorer ändra sig: då kvaliteten eller kvantiteten af åstundade produkter växlar; då den använda arbetskraften aftar eller tilltar; då produktionsmedlens karaktär — vare sig denna består i jordens fruktbarhet eller verktygens beskaffenhet — ändrar sig; då förhållandet mellan arbetarne och produktionsmedlen blir ett nytt. Förblifva deremot dessa faktorer desamma, så blir också den ekonomiska processen oförändrad. Den ekonomiska processen är i beständig rörelse; den är sammansatt af två hufvudprocesser — produktionsprocessen och distributionsprocessen — hvilka åter i sin ordning äro kompliceradt sammansatta. Och alla dessa delar stå i ett fast organiskt samband med hvarandra, så att en förändring i en del betingar förändringar i andra.

Den ekonomiska processen afspelar sig under våra ögon. Hon upprepar sig dagligen och bildar vår närmaste omgifning. Och det är knapt tänkbart, att — under det luftens vibrationer framkalla i oss en verld af toner, eternas svängningar en verld af färger — den ekonomiska processens oscillationer skulle brusas förbi vårt medvetande *utan* intryck!

Att säga, det en viss tids verldsåskådning (idélif) har till korrelat samma tids ekonomiska process, är blott att på människans intellektuella lif tillämpa den inom djurpsykologien länge erkända satsen, att det är tillfredsställandet af själupphållelsedriften, som ger uppslag till allt »sjäslif», samt utvecklar och bestämmer detsamma. Inom djurriket är den ekonomiska processen jämförelsevis enkel, och så är äfven det djuriska sjäslifvet — men der en mer invecklad ekonomisk process förefinnes, t. ex. hos myrorna, bien, bäfrarne o. s. v., där finna vi också ett proportionsvis mer kompliceradt sjäslif — människornas ekonomiska förhållanden äro däremot ytterst invecklade och så äfven deras sjäslif och idélif, hvarför vi i detta specialfall hafva svårare att märka det orsakliga sambandet.

Sedan en del »exakta» vetenskaper, med nationalekonomien i spetsen, såsom en duglig och oumbärlig hypotes antagit fiktionen om idélifvets afhångighet af de materiella existensförhållandena, är det en *modern* filosofisk vetenskaps oafvisliga pligt att till en af sina grundläggande hypoteser göra* satsen: *verldsåskådningarnas transcendentia korrelerat äro de ekonomiska processerna.*

Forts.

* På samma sätt som sinnesorganens fysiologi påtvungit filosofien antagandet, att den »immanenta rosen» *icke* är identisk med den »transscendentia rosen»; på samma sätt som naturforskningen påtvungit filosofien antagandet att den »yttre verden» existerar annorlunda än som produkt af tänkandet; på samma sätt som psykologien påtvungit filosofien antagandet att »synetiska omdömen a priori» *icke* äro möjliga (anm. i a priori här taget i bemärkelsen »utan samband med erfarenheten», hvilket *icke* var Kants mening, men väl många kaptianers!); o. s. v., o. s. v. På detta sätt framläpas grundstenarna till en framtidens »Erkenntnistheorie».

Anm. af undertecknad.

* »Materialistisk», emedan den antar de *materiella* förhållandena såsom bestämmande för de *ideella*.

Det unga Frankrike.

Literära silhouetter

af

Ola Hansson.

IV.

Jean Richepin.

(Sista artikeln).

II.

Forts. fr. föreg. Nr.

Denna tableau-vivant, i hvilken Tombre utdistillerat kvintessensen af sin teori om modern pantomim; — som griper åskådaren i håret och kastar honom in i en skräck, som snuddar vid vansinnet; — hvilken är som elektriskt ljus in öfver tillvarons jättekropp med dess ohyra, dess varsår och bölder; — hvars skönhet ligger i dess intensiva gräslighet, vid hvars anblick vi alla bli som saltstoder, liksom Loths hustru, då hon vände sig om och såg eld och svafvel regna ned från himmelen öfver Sodom och Gomorra; — denna tableau-vivant är en af de nyanser, hvilka dekadanskyttet erhåller i Richepins diktning. En andra nyans har det funnit i den moderna kvinnotyp, som Richepin skapat i *La glu* i romanen af samma namn och som i likhet med *Happy zigzags* vänder upp den sida af tillvaron, som man aldrig ser i hvardagslag och för hvilken endast fåtallet har blick, det mystiska och abnormalt i vår egen och all natur, det som källborgaren aldrig anar, moralisten misstror eller fördömer, men som lockar nutidens psykologiska diktare mera än något annat, — psykologen ungefär på samma sätt som ett nytt underligt sjukdomsfall lockar en läkare som har vetenskapliga intressen, diktaren genom sin gåtfulla daning och sin sjukliga charme.

Redan hennes yttre är sällsamt: vi stå undrande inför detta fenomen af en kvinna såsom inför ett besynnerligt djur, vi känna lust att taga det i närmare skärskådande, men tillika rädsla för att komma det för nära. Det är ett skadedjur i människohamn; det är som ett sådant som modern till den fiskar-gosse, hvilken hon gjort halgalen af sinlig begärelse, betraktar henne, då han klyfver hennes hufvud ända till hakan med en yxa.

Hennes kropp är benig och mager som hos en pensionsflicka med dålig kost och

hemliga laster, alldeles platt framtill, medan på ryggsidan skulderbladens kammar bilda tvenne utstående knölar, så att det tyckes en som om hon hade bröstet på avfigsidan. På denna kropp, som liknar gräshoppans, öfver tvenne fördjupningar, i hvilka skuggan hopar sig, sitter en smal spinkig hals, och ofvanpå denna ett hufvud som »icke är större än en knytnäfve». En glämig ansigtshy, stram öfver de utstående kindknotorna, en mun som ett blödande sår, ett par små grumliga liksom slocknade ögon, en trubbnäsa med uppvikta, svartprickiga vingar, ett gult hår som hänger i krusig oordning ända ner till ögonen utan att kunna dölja den kupiga pannan; — allt i allt ett anlete, som passar in i ett raffineradt, artificiellt miljö, men som skorrar som en falsk skrikande ton ute i den verkliga naturen.

I första ögonblicket var det enbart fullheten man såg i denna kropp och i detta ansigte. Men detta intryck vändes om i det motsatta, när man betraktade henne uppmärksamt, hörde henne tala, såg henne lefva sitt egendomliga personlighetslif. Då trängde sig hennes andra inre människa fram, och man såg icke annat än hennes barocka charme, hvilken man njöt ungefär som mycket gammal ost, — det var samma salta sträfv smak. Hennes stämma hade liksom den vilda dufvans lätta nyanser af skroflig heshet. Hennes ögon med deras obestämbara färgton af skiftande himmel, sjögröna som hafvet då det skall bli åska, — man tyckte att deras blickar voro som tentakler hvilka grepo en, hemlighetsfulla och kätjefulla fingrar. Denna blick blef än mer sällsam genom kontrasten mot hennes mjuka blonda hår: denna varelse var på samma gång en jungfru Maria och en Messalina. Det var detta motsägande och mystiska i henne och detta rusande lystna som utströmmade ur henne, hvilket höll kvar hvar och en som en gång kommit inom hennes trollkrets. Man kunde icke slita sig lös; man var som *klibbad* fast. Och beräkningen kom naturen till hjälp; hon var medveten om sin makt och hvori den låg. Hon kallade sig sjelf i sina bref med ett nom de guerre *la Glu*, och hennes sigill hade denna devis: *Qui s'y frotte s'y colle*.

Hon har en somnar slagit sig ned på hafskusten i Bretagne och träffar här på ett för henne alldeles nytt species af mankønet. Det är en ung fiskarpojke af den typ, som Richepin älskar skildra. Han är liten och

undersätsig, bredaxlad och solid, med brunt hår i röda reflexer, hvilket faller långt ner i nacken och pannan. I ett solbrynt och kopparlysande ansigte, åt hvilket näsans och hakans form ger en fiskfysiologi, flammartvenne stora sjögröna pupiller som hos ett rofdjur. Hans kropp är full af styrka som den indruckit med hafssälтан och solskenet, hans känsla är våldsam och omedelbar, hans reflexion hvilat i slummern, han lefver så att säga inbäddad i naturen liksom djuren på marken och fiskarne i hafvet. Han har ännu icke haft något att beställa med könet, den naturliga fonden af drift har hopat sig i honom som ett brännämne, och det fattas endast gnistan.

Han får se la Glu, och det tändat i honom. Första gången han ser henne, är det på en samling klippblock, som ligga nedvräktat huller om buller utmed stranden. Klädd i en svart ylleblus, i hvilken hennes kropp knappast fyller och som vinden smetar utmed kanterna på bysten, hvilken hopsnöres kring midjan af ett läderbälte, så att den synes skola brytas midt af, samt i ett par vida fritt hängande byxor, ur hvilka benen framsticka liksom tvenne kvastskäft af hvitt trä, medan fötterna försvinna i ett par skor af samma färg som klippan, — liknar hon en insekt som står upprätt på sina bräckliga ben och som minsta vindfläkt måste blåsa bort eller tillplatta utmed klippan. Denna gång är hon för honom endast en flyende uppenbarelse, hos hvilken han med sitt sunda natursinne icke ser annat än det löjliga och sällsamma. Det är då han ser henne i balkongfönstret på hennes villa som det, med ens, tändat i honom. Den rent animaliska könsdriften vaknar hos honom med hela våldsamheten af en explosion — man bör läsa denna scen för att få en föreställning om den vilda skönheten i lidelsen och dess uttryck hos detta vackra djur —, och från detta ögonblick har hon honom fast som råttan i fällan och räfvén i saxen. Han går på spår efter henne och vädrar upp henne, som hunden hyndan.

«— Vill du vara min hund? sporde hon.

— Ja.

— Men helt och hållet, du förstär, på allvar. Du skall skälla.

— Ja, om det roar dig.

— Nå, apporte!

Och hon kastade en käpp ut i vattnet,

och han sprang ut för att söka upp den med ett vow! vow!»

De älska hvarandra aldeles som djuren älska hvarandra, ute under Guds egen himmel, än här än der, eller såsom den unge mannens förbittrade och sörjande moder uttrycker sig: »alls inte som kristna människor som göra snedsprång, utan ute i fria luften, liksom djuren.»

Och det är just det som för henne utgör charmen i detta äfventyr. Marie-Pierres ytterligt naturliga sätt att njuta henne blir för henne det ytterligaste raffinemang. »Han liknade icke hela världen, denna vilde! Älskas af ett djur, hur kostligt!» Det är le måle hon njuter. »Ett djur, uppjagadt af begär, tokigt af ungdom; en kropp, härdad af arbete, glödande af magasinerad sol, stärkt af hafstänkets salt, spänstig af de hvassa vindarne, blodfull, bräddad med helsa, svettande fria luften, naturen, fosfor i alla de fiskar som han ätit under aderton år.» Det är en liten köttets fars hon anordnar; intet annat.

Det är den gamla sagan om ungersvennen, som blef förhexad af skogsrådet på mon en mänskensnatt, men inflickad i vår egen tid, iklädd dess drägt, formad af dess ande, — den gamla dikten såsom en realistisk roman. La Glu är dekadanstidens mystiskt sköna elfdrottning.

III.

Dessa båda romaner, i hvilka dekadanskynnets skugga aftecknar sig*), blotta emellertid på samma gång en annan sida i Richepins naturel, hvilken likt en ljus bakgrund ännu mera framhäfver denna afskuggning, denna silhouett. »Braves gens» slutar med att Tombré går ynkligen till grund såsom martyr för sin alkoholdränkta konst, medan vi skönja ett oändligt framtidsperspektiv af all drömd lycksalighet för hans vän Yves, som visserligen äfven han lefver för sitt ideal i konsten, men väl skyddad för alla extravagansernas kastbyar inom ett borgerligt äktenskaps och en borgerlig sysslas lugna farvatten. »La Glu» slutar med att detta abnorma skadedjur i människohamn, hvarefter romanen fått sitt namn, lider sina gerningars lön, nedhugges som det oskäligen och farliga kreatur hon är, medan Marie-Pierre, som glömt både mor och fästmo och allt i vidundrets armar och stirrat sig halfgalen i dess sfinxblick, vaknar

upp som ur en stygg dröm och med välbe-
finnande finner sig som konvalescent i sin
mors hem och att hans lilla Naik, som lägger
friska omslag om hans sår, alls icke är
ond öfver att hon icke existerat för honom
under hela hans stygga dröm, utan ännu så
innerligt gerna vill ha honom. Båda berättelserna
sluta sålunda såsom en apoteos af
det husliga lifvet gent emot artistlifvets, den
manliga och kvinnliga bohêmes, exaltation
och raffinemang, hvarigenom allt i njutningen,
drömmarne, lifvet, drifves ut i en spets så
fin och spröd, att den brytes af sig själf.*

Detta nya drag är hos Richepin icke
blott och bart ett bakslag, den ena ytterlighets
naturnödvändiga öfversvängning i den
andra. Det härleder sig icke af romantisk
klemighet, af bristande mod att se verkligheten
in i hvitögat, eller af ett pinadt och skrämmt
sinnes behof att sjunka in i en värld, som,
låt vara att den icke fins till utom i fantasien,
dock svalkar och smeker. Det är inneboende
i naturen, ett af dettas väsentliga
sidor, så att säga ett af dess utväxta
embryo. Det har förgrenat sig genom hela
hans diktning. Man kan allestädes i denna
konstatera utslagen och, genom att samman-
ställa alla dessa, studera och jämföra dem
och gå till botten i dem, finna deras gemensamma
väsen. Rundt omkring i hans vers och
noveller, hans personer och scenerier, blottas
någon fin ådertråd, och genom att följa alla
dessa ådertrådar finner man att de samman-
löpa i allt större och större ända till den
sista grofva åderstammen, som leder in i
hjärtat.

Richepin älskar hafvet. Han har i »*La Mer*»
skrifvit en hel diktsamling om det och till
dess ära, om dess skönhet och om dess
mission, hymner och mariner. Han älskar det
för dess storslagenhet, dess imponerande
majestät, dess mystiska väsen. Det är »en
spegel, i hvilken oändligheten betraktar sin
tanke»; — en »rose mystique», som väcker
oändlighetsdrömmarne i honom; — »puits d'existence
et puits de mort»; — det har afspieglat
den första dagens morgonrodnad och skall
afspiegla den sista skymningen. Men framför
allt älskar han hafvet såsom alltings upphof
och såsom saltet i tillvaron, — hafvet i dess
alstringsråga och i dess sundhet. Det var
i dess barm som urgrodden till alltet sjöd, då

klotet ännu endast var som den flytande bron-
sen i smältugnen, och det var ur dess sköte som
»jordens ungdom» steg i Afrodites skepnad. Den
Guds ande, som i tidens begynnelse sväfvade
öfver djupet, var endast vinden; det som då
fylde hafvet var detsamma som fyllt och fyller
det alltid, före och efter all evighet: brunsten
hos elementen, hvilka söka hvarandra i natten
för att afla atomen. Hafvets dimmor äro
den krubba, hvarur rymdens kringirrande
hjordar (= molnen) fylla sig med en gräddrik
mjölk, hvilken de utgjuta i regn öfver slätten
och med hvilken de bilda frukternas kött,
vinets blod, den mogna sädens guld. Hafvet
är Helenas och Magdalenas blomma, väl-
lustens blomma, hvars kalk luktar honan (la
femelle); det är alstringens, pånyttfödelsens
outsinliga källa och mäktiga sinnebild, älskar-
rinnan och modern. Det rullar i sig millioner
embryo, som para sig om hvarandra. Då
det ligger insvept i den heta middags-
dimman, tyckes det skalden som en bacchant,
rusig af kärlek, vin och sömn: detta töcken
är svetten från hennes kropp, hennes våll-
stiga andedrägt, doftande och salt, hvilken
solen dricker med munnen tryckt mot hennes
tänder. Men framför allt älskar han hafvet,
derför att det är det som håller världen frisk,
hvari universet bortsköljer sin smuts och
håller sina lemmar blanka. Det är hafvet
som afsöndrar saltet; — saltkristallen, hvilken
är som denna goda moders tår eller en droppe
från hennes spenar; — saltkristallen, denna
naturens stora »desinfecteur», utan hvilken
allt, djuret, plantan, skulle ruttna i en pest-
mängd atmosfär och jordklotet rulla fram
genom rymden som ett as, liflöst, förstummadt,
släpande efter sig sina utkrängda orenliga
inelfvor; — saltkristallen, som i tidernas
ände, då vattnet bortdunstat och allt lif dött
ut, skall spinna sig kring jordklotet som en
ofläckad svepduk kring ett hvitt skelett för
att hålla det rent och friskt ända in i det
sista. Derför i all synnerhet är hafvet den
enda gudom som skalden dyrkar, han som
mot hvarje annan gudom slungat sina bittra
hädelser (i »*Les blasphemes*»); det har lärt
honom, skeptikern, att åter tro och hans
hjärta att åter älska. Men jordens varelser,
ifrån elefanten ända ned till det oändligt
lilla krypet, böra besjunga detta haf, och
denna varelsers lofsång skall vara den
musik, till hvilken det hör människan
att skriva orden.

Och liksom han i naturen mest älskar
hafvet, skildrar Richepin bland människorna

*) Det samma gäller bl. a. om flere af skisserna
»*Les morts bizarres*».

med förkärlek dem, som ligga så att säga inbäddade i naturen samt liksom bilda en öfvergång mellan djuret och kulturmänniskan (i »*La chanson des gueux*»). Först och främst dem, som lefva på hafvet eller vid hafvet, dem som hafvet föder, sjömän och fiskare. En afdelning i »*La Mer*» bl. a. innehåller skildringar från dessa samhällslager. Diktaren har nog medvetande af, att de tillhöra samfundets utskum och mensklighetens drägg, dessa stackars djeflar, som endast ha ett nöje, nemligen att para sig, och som icke lefva på annat än det oförstörbara, i menniskonaturen inneboende behovet att lefva, om det så också blott vore ännu en timme; hans framställning är. naken och drastisk, hans ton medömkande. Men det djupast liggande draget i dessa poem och tillika det mest karaktäristiska är, att de äro fotade på och genompyrda af den tanken, att kraften hos naturmänniskan är mer värd än förfiningen hos kulturmänniskan. Du, stackars fan, som man kallar »*l'hareng saur*», skall icke skämmas öfver detta öknamn. Du är icke så ful som dessa fina herrar, som skratta åt dig. Det är icke annat än blodbrist som gör deras hud så sobelvit och genomskinlig och med en färg som af i mjölk doppade rosenblad. Din hud är tjock som en pressning, härdad och barkad af alla väder, af sol, vatten, fria luften, blåst och det salta stänket, men inunder den rinner ett rött blod, och under årens lopp blir denna hud som en kostbar och sällsam metall i blänkande reflexer, medan ditt ansigte lyser som guld och koppar på din starka hals. Och dessa flickor, som syssla med sardinfisket! Deras lukt af kvinna och haf, af fång och sälta, gäller mer än den utsöktaste parfym, — det är en doft, som väcker lusten att afla barn. Och de barn, som dessa flickor föda, det är icke ömkliga, svaga foster, bleknäbbade, blodfattiga, ofullgångna foster, sådana som aflas inne i städerna. Från dessa kraftiga naturbarn skall frälsningen komma, det nya blodet i mensklighetens utgamla kropp. Verlden blir gammal, männen borttagna, kvinnorna sterila; men »när menskligheten, med pannan full af fåror, ser de utsinade bröstena hänga slaka, skolen i vara de enda, som ännu känna den utplånade hemligheten, och det är vid hafvet, i en af era sängar, som den sista rasens sistfödde skall födas af en fiskare och en fiskareflicka».

Det är som man ser folk som nästan stå utom samhället, och hvilkas rätta fäder-

nesland är naturelementen, — solskenet, luften, hafvet. Richepin har i denna rigtning tagit steget fullt ut i sin zigenarroman »*Miarka*», en fantastisk historia, som ryckts in på den nyktra och minutiösa verklighetsdiktningens område, baserats på en gedigen sockel af fakta och iakttagelser samt belastats med hela den vidlyftiga apparaten hos en nutida sedeskildring. Det fins ingen klyfta mellan björnen, Gleude och Miarka, mellan heldjuret, halfdjuret och människan. Miarka är i ordets bokstafliga bemärkelse »björninnans unge», »*la fille à l'ourse*», och författaren tyckes på flere ställen med afsigt betona detta. T. ex. då Gleudes lidelse för den unga zigenarflickan dag för dag stegras. Pouzzli, björnhonan, förstår instinktligt den omhvälfning, som försiggår i den stackars halfdiodens känslor. Hon blir svartsjuk, ursinnig, hon visar detta i sitt beteende mot honom, hon gnider sig icke längre vänskapligt mot hans ben som förr i tiden, hon sträcker icke mera fram sitt huvud till hans smekningar och afvaktar endast ett tecken från sin herskarinna för att störta öfver sin gamle vän och utan förbarmande döda honom. Djuret har höjt sig till en lågt utvecklad människas nivå, och denna människa står så lågt, att hon i sitt yttre och inre lif är som ett tamt, intelligent husdjur. Miarka har diat Pouzzli, och en djurhona är således hennes köttsliga amma; Gleudes system behandlar sin gåskarl som en mensklig like, såsom den enda varelse, med hvilken hon umgås och byter tankar; då Pouzzli och Gleude brottas, tänker man icke på, huruvida båda äro människor eller båda djur eller att den ena är en människa och den andra ett djur. Med andra ord: gränserna mellan naturen, djurlifvet och människans värld äro alldeles utplånade.

Denna entusiasm för hafvet såsom lifvets surdeg och mensklighetens eviga helso-källa, denna sympati för naturbarnen såsom förvararne af den slägtets fysiska lifskraft, hvilken hos kulturmänniskan sinat bort i samma mån som intelligensen och känslorna drifhusmessigt ansats, röja naturellets sundhet. De äro hos Richepin icke sjuklingens tränad efter helsan, efter det som han saknar och aldrig skall få, utan ett sundt sinnes naturliga dragning till det sunda. Den skönhet han dyrkar är icke förfiningens utan helsans. Det är icke skönheten han framför allt älskar i en själ — utan kraften. Det är icke det tysta och dämpade som är hans

miliö, det som lägger sig kylande och dunmjukt öfver irriterade nerver, utan det stojande lifvet bland zigenare och sjömän i fria luften och solskenet. Det är icke de delikata mellantonerna, som äro hans älsklingsfärger; han håller sig till dem, som solen, luften och hafvet tillverka i hvardagslag. Hans öga och hans själ ha samma struktur som hos dem, hvilka lefvat samman med naturen; de ha bibehållit sin ursprungliga daning.

Inverkan häraf på hans diktning spåras lätt, ty den är mycket stark. Det hvari han lyckats minst, är den minutiöst analytiska romanen; det hvari han lyckats bäst, är den folkliga visan. Hans första roman »*Madame André*», som är tillägnad Bourget och i dennes genre, är ytterst medelmåttig, och Richépin har icke i sin senare produktion vändt tillbaka till detta fält, der han väl snart kom underfund med, att han icke hörde hemma. Deremot erbjuder han den i vår sönderreflekterade tid högligen sällsynta företeelsen af en lyriker, hvars dikter springa fram alldeles helstöpta ur hans inre samt äro bräddade med dessa ord och bilder, som vi annars endast finna i gamla ordstäf och som blott en man af folket kan finna, — absoluta konkreta ekvivalenter till de invärtes själsrörelserna och synerna. De poem, hvilka sammanförts under titeln »*Matelotes*» i »*La Mer*», äro till själ och yttre hållning sannskyldiga sjömansvisor, sådana som gastarne dikta dem och sjunga dem på ensliga timmar på däck och i masterna eller i de muntra lagen på sjömanskrogarne. Hvar och en af dessa slagdängor är som huggen i ett enda block, den har runnit fram ur känslan och fantasien och stelnat i sin form alldeles omedelbart; man spårar intet formningsarbete, intet mödosamt hopfogande bit för bit. Diktaren säger sig själf under sitt sjömanslif ha skrålrat dem som tidsfördrif under sina sysslor, improviserande både text och musik på rak arm; rimmen kunde bli skrala, men rytmen var god, och hans kamrater tyckte om visorna. Och vi tro honom. Det är matrosfantasi och skepparrähet, men det är också det oändliga soltindrande hafvet, som gungar i rytmen, med sina otaliga färg- och känslökiftningar, sitt ensamhetsvemod och vilda drömmeri.

Blott en kyss.

»Ja, då spela vi på eissmollsonaten, och så ha vi Bertinis nummer två till nästa gång», sade musikdirektören och släppte af lilla Hedvigs hand med en tryckning. Lektionstimmen var slut, och hon samlade skyndsamt ihop noterna. Uti tamburen stälde hon portföljen mot dörrposten, tills hon fått på kappan, och se'n hon tryckt ner skinnmössan öfver det burriga bruna håret och i halfmörkret fått reda på galoscherna, hängde hon den öfver armen och sprang med lätta steg utför trappan, gnolande på rondot ur Pathétique, som direktören exequerat à bravur. I porten stannade hon och såg med missnöjd min, huru det fina snöfljunet, som sväfvat i luften, då hon gick bort, hade ökat sig till väldiga flingor, hvilka tätt och tungt föllo tyst öfver den mindre trafikerade gatan, men så stack hon händerna djupare in i muffen, och höjande axlarna så, att den skinnbrämde kappan bättre slöt sig om halsen, steg hon muntert på. Lilla Hedvig var glad, glad som en lärka i Maj. Skulle det inte lysas för första gången i morgon, då hela världen skulle få veta, att hon och hennes älskade Fredrik skulle bli man och hustru, inför altaret bekräfta den kärlek, de gett hvarann, som, lika i nöd och lust, skulle skapa dem ett paradiset i allan tid. O, så glad hon var, lilla Hedvig! Och hon skulle sluta med lektionerna, men ändå öfva sig hemma, ty Fredrik tyckte ju så mycket om musik och ville alltid höra pianoutdrag ur operetter på modet. Och så öfvergingo tankarne till, huru smakfullt och huru hemtrefligt hon skulle ordna allt i det nya hemmet. Snöflingorna pudrade hennes skinnmössa, stannade i de långa ögonhåren och lät kindernas färg framstå i all sin friskhet. I den öppna blicken strålade hela ett älskande nittonårigt flickhjärtas obegränsade lycka, och de små fötterna hade snart lemnat bakom sig den långa, illa upplysta gatan. Vid hörnet af torget, der gatan mynnade ut, stannade hon och såg spejande framåt — han brukade alltid komma och möta henne — och så vek hon tvärt ner till venster och följde kajen till Norrbro. Han visste ju, huru hon brukade gå. Hon gick sidan af bazaren, tog vägen snedt öfver Gustaf Adolfs torg och gick dröjande gatan uppför. Det var så roligt att få träffa honom så här ute, sticka armen under hans och gå och småprata, innan de trädde in i förmaket der hemma, der alla voro samlade

omkring lampan. De hade ej känt hvarann så länge. Ett halft år innan han friade, och nu var det sju månader sedan dess. Han var notarie i ett af de kongl. verken med sjutton hundra kronors lön om året. Men hennes föräldrar voro rika. Hela bosättningen fingode af dem, och så hade de fått löfte om »litet hjälp» hemifrån sedan också. Åh, hon visste nog, hon, som var pappas lille hustomte, huru stor en sådan liten hjälp kunde bli. Hon hade nått nära slutet af gatan utan att i någon af de snöbetäckta manliga figurer, som skyndade förbi henne, möta Fredrik. För att fördröja vägen började hon se in i butikfönsterna. Inne i en cigarrbod, mot glasdörren till gatan, stod en käpp med krycka, af hvitt elffenben, bildande hufvudet af en hund. Hon stannade hastigt och lutade sig inåt för att se. På disken låg ett par kastorhandskar och en hatt med lågt sorgflor. Ett leende gled öfver hennes ansigte. Han var derinne, och hon skulle öfverraska honom härutaför. Så gick hon till fönstret och försökte se in på sidan af den pyramid af cigarrlådor, som reste sig der. Ja, der stod han. Han talade med någon, som skyndes af lådorna i fönstret, men af ljudet af en qvinnoröst kunde hon sluta till, att det var cigarrfröken i boden. Det låg något febrilt och upphettadt i Fredriks ansigte, som hon icke hade sett der förr, och ett högljudt skratt inifrån kom henne att rycka till med en liten känsla af obehag. Nu drog han sig hastigt åt sidan, sträckande ut armen som för att hejda någon, och i samma ögonblick sprang flickan derinne förbi honom. Hon stannade på tröskeln af ett inre rum, som skildes från butiken af en röd gardin, och såg sig om på honom med en kokett kastning på hufvudet. Som en pil var han efter henne. Ett kort utrop kom öfver Hedvigs läppar, och så tryckte hon i andlös spänning ansigtet mot den kalla rutan. Den lätta dörrgardinen hade fastnat på hans axel och blottade gruppen innanför. Hedvig for tillbaka liksom för ett slag i ansigtet. En stund höll hon andan som för att hämma ett skri af fasa, och så rusade hon i ursinnig vild förbittring mot glasdörren. Men i samma ögonblick hon grep om dörrvredet, släppte hon det åter och skyndade, som jagad af panik, tillbaka utför gatan. Vinden, som nu låg mot henne, piskade de isiga snöflingorna i hennes ansigte. Hon kände det ej. Hon gick som en morfindrucken, som döfvad af

ett slag öfver hjessan, under det butikfönster, gaslyktor och människor dansade förbi henne i ett brokigt virrvarr. Hon gick på måfå gata upp och gata ner. Huru länge, visste hon ej. Drefs framåt af sin kvalfulla ångestskriande smärta. Slutligen saktade hon stegen. Hon var utanför Jacobs kyrka, der det hölls bön, och gick in. Kyrkan var svagt upplyst, och hon satte sig i skuggan af en af orgelläktarens pelare. Prestens ord gingo i ett oredigt mummel förbi henne, och tankarne rusade i ursinnig fart genom hennes hjerna. I morgon skulle det lysas. Hon kunde ej förhindra det. För sina gamla aktade föräldrars skull kunde hon ej ställa till skandal. Och hvad hade hon att förege? Att han hade kysst en cigarrflicka. Åter höll samma förtviflade qual fast om hennes hjerta och med en sakta qvidan böjde hon ner hufvudet och gret. Men han skulle aldrig få veta, att hon sett den skam, det helgerån, som ödelagt hennes tillförsigt till honom. Hon började frysa i sina våta kläder och blef uppmärksam på, hvar hon var.

»När nu en otrogen bjuder eder till gäst, och I viljen gå till honom, så äten allt, det eder förelägges, och frågen intet derefter för samvetets skull», ljöd det från predikstolen. Hon upprepade bibelspråket för sig sjelf och ett främmande kallt uttryck drog öfver hennes ansigte. Lilla Hedvig hade blifvit qvinna. Livvets bågare hade räckt henne och hon förde den med stadig hand till sina läppar.

Hertha.

Et Par Ord om Edvard Brandes to sidste Skuespil "Kærlighed" og "Overmagt."

Rolig og lidenskabsløs, fuldstændig uberørt af Indignationslitteraturens Bølge-slag, staar Forfatteren Edvard Brandes overfor Publikum.

Aldeles usminket viser han os i sine Skuespil Livet, saadan som det i vor Tid leves af en ikke lille Del af de Mennesker, der hører til det, man kalder det gode Selskab.

Det er ikke ubetinget fornøjeligt at staa Ansigt til Ansigt med det Selskab, Forfatteren

i sine to sidste Arbejder »Kærlighed» og »Overmagt» presenterer os for, efter at han først har skrabet det Lag Fernis af, der dækker over dets egentlige Nervenliv, men det er sikkert i høj Grad belærende og opdragende, at se ædrueligt derpaa, og det forstaar denne Forfatter saa godt som faa at lære os. Edvard Brandes viser os Samfundets Bröst og Selskabslivets Hulhed og Tomhed. Han fortæller, hvad han har set, i et dristigt, men altid med kunstnerisk Omhu afslebet Sprog. Hver Figur er tegnet saa skarpt anskueligt, at han aldrig behøver at pege docerende paa, hvad det er, han vil lære Publikum. Publikum trykkes ikke af Forfatterens egen personlige Mening, fordi han aldrig optræder som selvbeskikket Anklager eller Dommer, man faar lov til selv at se og dømme om Forholdene . . .

Sikkert er Forfatteren fuldstændig klar over, at han aldrig gennem sine sidste Skuespil vil vinde det store let begejstrede Publikum; havde han bejlet til det, havde han ikke holdt sig Sandheden saa nær . . . Mængden holder nu en Gang mest af Overdrivelser, den vil saa nödig i Lag med Virkeligheden, fordi den som sagt hverken er videre kön eller fornøjelig. Saadanne uskyldige, mishandlede Skabninger, som »Nora» i et »Dukkehem» og »Ritmesteren» i Strindbergs »Faderen» kan sagtens blive populære; de tilfredsstiller jo fuldstændig den Trang til Indignation eller Forguldelse, som de fleste Mennesker sidder inde med.

At skaffe disse Følelser et nyt Afløb har Edvard Brandes imidlertid aldrig forsögt i sine Arbejder.

»Kærlighed» maa nærmest betegnes som et værdifuldt Led af vor Opdragelses Literatur, thi alle de Mennesker, der er skildret her, er mer eller mindre blevne ödelagte gennem den Opdragelse, unge Mennesker faar gennem daarligt Selskab og Mangel paa alvorligt Arbejde.

Bekendtskabet med »Fru Birkner» og hendes Börn maa före, særlig os Kvinder, til alvorlig Overvejelse. Man lærer jo lettest at rette de Fejl, man har set et sörgeligt Resultat af hos andre.

Fru Birkners Hovedfejl som Opdragerinde har varit hendes moderlige Svaghed. Hun har elsket sine Börn saa höjt, at hun aldrig har nænnet at bringe dem i Beröring med Livets største Krav — Arbejde, hvorved de havde kundet grundlægge en Eksistens,

uafhængig af andre Mennesker. Som et Par glade Sommerfugle har hun ladet dem boltre sig paa Selskabslivets Overflade uden at undersøge, hvad denne Overflade skjulte.

Saa styrter en skönne Dag hele den forlorne Velstand sammen, hvori hun har levet . . . og saa viser det sig, at hendes unge sorglöse Sön er et fuldstændigt uhæderligt, et i Bund og Grund ödelagt Menneske, der kun har bitre Bebrejdelser at göre den Moder, han selv har ruineret . . . Moderen, der i sin svage Ömhed netop har sögt at holde hvert Pust af Tilværelsens Barskhed borte fra sine Börn.

Medens den unge »Birkner» maa rejse til Amerika for at undgaa den kriminelle Straf, han ivrigt har aspireret til i lang Tid, staar kun en eneste Udvej aaben for hans Söster, den smukke, forventede Anni, nemlig at sælge sig som Hustru til en blödhjernet Idjot, der er rig nok til at tilfredsstille hendes forfinede Vaner. Et Öjeblik tænker rigtignok den lille Skönhed paa, hvor nedværdigende dette Salg egentlig er. Hun fantaserer over, om hun ikke burde tage Kampen for Eksistensen op — arbejde for at leve. Men hendes verdenskløge Veninde »Elise Holden» viser hende hurtigt, hvor gyseligt — hvor langt mere nedværdigende det er for hende at arbejde. I korte Træk skildrer hun, hvor ensom Anni saa vil blive — hvorledes det fine Selskab vil vende hende Ryggen med et medlidende Skuldertræk, dersom hun vælger Arbejdet som sit Fremtidsmaal for at leve. Og saa raader hun hende til at tage Frieren »Hans Naudrup» paa samme Maade, som man tager en ubehagelig Medicin — »jo hurtigere man beslutter sig dertil, jo hurtigere faar man det overstaet». Det samme gjorde hun selv, da hun endelig efter at have anvendt alle tilladelige og adskillige utilladelige koketterier fik den gamle Oljemöller »Mengel» til at göre et fordelagtigt Bud paa hendes Skönhed. »Fru Birkner» har ikke Mod til at holde sin »Datter tilbage fra Ægteskabet med Hans Naudrup», hvor meget hun gyser tilbage derfor. Anni er jo som en lille sart Drivhusplante, opelsket til at sættes i en forgyldt Vase — men som det var et altfor vovet Eksperiment at omplante i Frilandsjord.

Gennem Kvinder som Anni Birkner og Elise Holden har Forfatteren lært os, at saalænge vi ikke opdrages med det samme Maal som Mændene — at forsörge os selv,

er vi kun en Vare . . . en Vare, der ikke altid som her finder en Køber . . . et Fond af Kræfter, der enten udnyttes vilkårligt — eller spildes. Er det icke en alvorlig og nyttig Lærdom?

Medens Kvinderne i Skuespillet »Kærlighed» uden synderlig Betænkning sælger sig til de Mænd, der har Raad till den Luksus at købe saadanne Hustruer, er det Modsatte Tilfælde i Edvard Brandes sidste Skuespil »Overmagt». Her er det Maleren »Johan Sindal», der bliver købt af den rige »Kenni Meisen». Hun har vundet den unge Kunstner ved at omgive ham med alle Rigdommens og et forfinet Livs Tillokkelser. Han har en kort Tid beruset sig ved Synet af hendes modne Skønhed og pikante Toiletter og nydt hendes lidenskablige, hensynsløse Imødekommen i fulde Drag . . . saa begynder han at trættes ved hendes hede Kærtegn og skinsyge Aarvægenhed. De gyldne Lænker trykker den letsindige Kunstner. — Dog tænker han intet Øjeblik paa at bryde med Kenni, dertil ser han for praktisk paa Rigdommens Goder. Han ønsker kun at udsætte Bryllupet paa ubestemt Tid for at benytte den Frihed en hemmelig Forlovelse giver ham til at gøre smaa erotiske Streiftog udenfor sin Kærestes Synsvidde. Sindal er imidlertid aldrig heldig paa dette Omraade, thi Kenni er altid paa sin Post, for at bringe ham tilbage til Pligtens smalle Sti. Saa faar hun tilsidst Haand og Halsret over ham, da det lykkes hende at opdage og afsløre et Kærlighedsforhold mellem Sindal og hendes Spillelærerinde, den smukke »Martha Rud», der har været uskyldig nok til at tage Sindals glødende Kærlighedserklæringer paa Tro og Love». Kenni overrasker sent paa Aftenen Martha Rud og Sindal i dennes Atelier. Hun overøser Martha med de mest ærekrænkende Fornærmelser og jager hende ud af Huset. Marthas naive Tro paa den Mand, hun ælsker, bliver straffet med, at denne Mand staar fejsk og viljeløs uden Evne eller Mod til at tage den Kvinde i Forsvar, han selv har lokket ind i en saa pinlig Situation.

Medens Kenni med en skinsyg Kvindes hele Grusomhed straffer Martha Rud ved at ødelægge hendes Rygte og aabne en systematisk Forfølgelse med den »Rudske» Familie i det hele taget, saa benaader hun

derimod straks sin brødefulde Elsker — dog rigtignok paa den Betingelse, at han hurtigst muligt lader sig slutte i Hymens Lænker.

Man bliver i »Overmagt» ikke opbygget ved at se det Gode sejre over det Onde. Det er Svindel og Humbug, Skinhellighed og Pengehovmod, der triumferer her; men man føler alligevel, hvorledes Grunden vakler under det rige »Melsenske» Hus, selv i det Øjeblik, hvor den nybagte Konferenseraad bader sig i en naadig Regerings Solstraaler og hyldes som kristelig Velgører. Han, den rige berømte Mand, om hvem det siges, at han ved sit Livs Gærning skabte sit Fædreland ny Ære og Velstand, medens han ydmyg gav Gud Æren derfor, han ved, at det han har anvendt sit Snille paa at bygge op, maa styrte sammen, fordi det er bygget paa Svindelens Mosebund.

Mod den »Melsenske» Overmagt vil Familien Rud paa ny rejse sig, den ejer Livskraft nok til at optage Kampen, fordi den kender det ene forløsende Ord »at begynde paa ny» — »begynde paa ny hver Dag» — kæmpe — aldrig opgive — den kender den eneste Maade at bygge fremtiden paa.

»Herman Rud» vil ikke svigte den Op-gave, han har sat sig, at afsløre Bedrageren for den Bedragne, Hykleren for den Overlistede, med et Ord: den Snille for den Enfoldige».

»Overmagt» er et glimrende, dygtigt, om end maaske med lidt for grelle Farver tegnet Köbenhavns Interieur fra 1887.

Massi Bruhn.

Skolplantor.

Vårstudier af *Eva Wigström.*

Då det först och främst tillåtas mig förklara, bestämdt förklara, att denna lilla uppsats *ej är något genmället mot någon af mina anonyma motståndare.* De svar, som varit afsedda att vederlägga de fakta, jag framställt rörande folkskolan, hafva alla mer eller mindre påmint mig om det gamla ordstäfvet: »När jag talar om prästgården, pratar du om gårdsgården», och af slika ordskiften hemtas ingen vinst.

Bortsedt från allt, som rör vårt skolväsen och vår folkundervisning, vill jag här söka framställa några tankar och erfarenheter rörande barnundervisning i allmänhet, med särskilt fästadt afseende på de okunnigare klassernas barn.

Jag önskar, att jag kunde göra detta på alldeles fri mark, d. v. s. som om här aldrig funnits några skolor. Men detta är omöjligt, då vi alla, äldre, yngre och barn, på något sätt, antingen direkt eller indirekt, tagit djupa intryck af skolväsendets skiftande former.

Redan innan ett barn satt sin fot i en skola, har den lilles fantasi upptagit bilder ur skollifvet samt leker skola med små kamrater eller med dockor, pallar och diverse andra lätt handterliga föremål. Af dessa lekar framgår klart och tydligt barnets föreställning om skolan och om kunskapens mål.

Stanna t. ex. i en portgång vid de fatigare kvarteren i någon stad eller vid en lekplats på landet, då årstiden tillåter barnlekar utom fyra väggar, och I skolen få se små spegelbilder ur skollifvet, hvilka väl äro egnade att väcka eftertanken.

Figuren med rottingen i ena handen och boken i den andra saknas aldrig i dessa lekar, lika litet som de grymma hotelserna, straffen och de lysande löftena om belöning.

Med dessa föreställningar om undervisningen och dess syfte är barnet fördt på villospår, kanske innan det fått boken i hand, ty hvad lekarne ej inplanta, det göra hemmen, i det skolan der framställes, dels som en kapplöpningsbana efter beröm, dels som en inrättning, hufvudsakligen afsedd att öfvertaga föräldrarnes skyldighet att uppfostra barnen i tukt och folkseder.

Det gäller därför först och främst att varsamt undersöka, hur djupt den falska uppfattningen gripit in i barnasjälén, och i hvilken riktning afvägen egentligen går. Barn, hvilka i hemmet framhållas som små underverk af klokhet och begåfning, äro naturligtvis mest tilltalade af föreställningen, att skolan är till för att prisbelöna dem, som fortast hinna igenom klasserna; därför anstränga de små sina minnen till det yttersta, i fall de tillåtas att lära sig utanlexor, och de visa en rent af feberhet ifver att få ge ifrån sig den sålunda inlärdä lexan.

Lyckas man förvärfva sig dessa små fäfangans martyrs förtroende, tillstå de helt öppet, att de frukta att glömma lexan, i fall

de ej genast och hastigt få ramsa upp den samma.

Hos sådana barn blir förståndsutvecklingen vanligen ringa, om de ej tidigt föras på rätt spår, och man får ofta se sådana prisbelönda kapplöpare den ena stunden misshandla ett djur och den andra stunden höra dem rabbla upp t. ex. den kristna trosbekännelsen eller nattvardsorden midt ibland en flock svärjande pojkar, för att här ej tala om ännu gröfre missbruk af lexläsandet utom lärosalarne.

Det är ingen lätt sak att främja förståndsutvecklingen hos ett dylikt förkollradt barn; det kan gå år, innan den lille lär sig förstå, att undervisaren har ett helt annat arbete än att blott berömma och sporra eller hota och slå. Den lille egenkäre lärjungen finner sig lika mycket sårad af den omsorg och uppmuntran, som visas de tillbakadragna kamraterna, som han finner sig förnämad af den ringa vikt, der lägges vid hans minneskunskap.

Icke sällan händer, att det fäfänga barnets närmaste anförvandter fortfara att hämma barnets tankutveckling genom att framställa den lille som en förörättad varelse.

Här äro många, ja fler än många vuxna personer bland oss, som ej förstå, att en skola måste tjena och hjälpa barnen, först och främst genom att lära de små att tänka rätt och förnuftigt om sjelfva undervisningens mål.

Barn, hvilka äro föga anlagda för boklig sysselsättning, betrakta vanligen skolan som en straffanstalt, der det vankar stryk, så fort undervisaren upptäcker, att lärjungen ej «kan» sina stycken. Denna föreställning framkallar frestelsen att taga lögn och svek till hjälp för att undgå den öfverhängande faran. Föräldrar, hvilka af mer eller mindre grundade skäl hysa fruktan för, att det försunliga barnet skall misshandlas i skolan, söka rädda det genom föregifven sjukdom, något som än ytterligare befäster barnet i den tro, att «skolknep» äro både nödvändiga och oskadliga.

Hur tålmodspröfvande det än kan vara att i början arbeta med lögnaktiga och bedrägliga barn, äro de dock vanligtvis lättare att leda på rätt stråt än de, som äro genompyrda af fäfänga och egenkärlek. För det första är det för de förra en ofantlig öfverraskning att ej bli trakterade med hotelser, skymford eller kroppslig misshandling, då de litet eller intet «kunna». Dernäst

håpna de öfver, att man både känner alla deras knep och — förstår orsakerna till, att de begagna dem. Barnen känna sig så obehagligt afklädda vid denna upptäckt; de märka, att de kommit in i en krets, der den fullständigaste öppenhet och förtrolighet råda, och de börja med att undra på, om det i det hela taget ej är grufligt dumt att ljuga, der det ej är den ringaste fara förenad med att tala sanning i allt.

Denna förändring i barnets tankegång försiggår långsamt, i synnerhet om barnet någon längre tid praktiskt utöfvat det gamla lögnsystemet. Äfven sedan hjertat blifvit vidrördt och samvetet väckt, kan ett sådant barn af gammal vana ofta tillgripa de forna bedrägliga knepen.

Det kan äfven stå förunderligt hårdt, innan en sådan lifen bedragare kan förmå sig till att på en enkel fråga, om han sett det eller det föremålet, hört den eller den saken, läst det eller detta, svarar ett redligt och öppet nej, då han är okunnig derom. Det är alltid den gamla ohyggliga föreställningen, som spökar, att *okunnighet* straffas, antingen med lärarens rotting, lineal eller näfvar eller också med kamraternas hån och förakt eller med båda delarne.

Barnasjälen strängar vibrera länge, efter det en hård hand gripit in i det fina strängspelet.

Men så småningom dagas det der inne, i den i lugn, fred och glädje arbetande barnatanken; barnet börjar att förstå den enkla sanning, som hvarje barn borde känna, innan det sett en skola, den nemligen, att man samlar kunskap, upplysning och tillegnar sig praktiska färdigheter till gagn för sitt eget lif. Då förlorar det falska skenväsendet sin magt öfver barnasjälen, och den forna förhatliga straffanstalten blir ett rum, der allvarligt framställda barnafrågor besvaras med samma förtroendefulla tillgifvenhet, som de framställas.

Jag vet ingenting, som bättre hjälper mig att förstå graden af ett barns andliga utveckling och särskilda begåfning, än de frågor, det framställer öfver det ämne, hvarom jag talar, och icke vet jag, hur jag skulle kunna nå djupet af de ungas tanke- och känslolif, om de ej sjelfmant öppnade dörren dertill.

Aldrig störes en god ordning af förnuf-tiga, stillsamma tankeutbyten emellan lärare och skolbarn, som vaknat till andligt lif och

med glada ögon blicka omkring på naturens underbara företeelser, på förflutna tidens ömsom ljusa, ömsom mörka taflor; på nutidens samhällslif och in i gömmorna af sitt eget inre.

En mångårig förtrolig bekantskap med de minst upplysta samhällslagren har skänkt mig den erfarenhet, att lika skadligt som det är att stoppa mera mat i ett barn, än det förmår smälta, lika förderligt är det att söka instoppa en mängd osmältbara kunskapsbitar i ett barnaminne. Blott den kunskap, som omsättes i upplysning och själsvärme, har framtida betydelse för en klass ungdom, af hvilken allra största delen, med eller mot sin vilja, i och med det öfverståndna konfirmationsförhøret tager farväl med alla läroböcker.

Den ungdom, som dag ut, dag in får arbeta strängt för sitt bröd, glömmar snart alla oförstådda lexor, men har han i sin ungdom upptagit en lefvande bild af fosterlandets natur och näringar, af dess utveckling och kulturarbete samt lärt betrakta vårt folks historia som en länk af den underbara sagan om hela människoslägtets lefnadslopp, styrdt af den högsta vishet och kärlek, då har i hans själ blifvit upptänd en gnista af den lifsupplysning, som skapar goda, redliga människor, upplysta medborgare och varma fosterlandsvänner.

Årtal, namn och fakta af många slag kunna försvinna och försvinna vanligtvis ur minnet rätt snart på de ynglingar och flickor, hvars lott det är att förtjena sitt lifsuppehälle; den goda viljeriktningen, tankekraftens utveckling, fantasiens och känslolifvets sedliga tukt jemte aktningen och kanske äfven en väckt kärlek till kunskap och upplysning, är äfven för de fattigaste en outtömlig lifskälla, på samma gång som det är en grund, på hvilken en rikare upplysning senare kan byggas, när yttre möjligheter dertill äro för handen.

Men der blott minnet, mer eller mindre jägtadt af fäfänga eller fruktan, klibbat fast rent andelösa kunskapsbitar, medan sinnet, sjäslifvet, blifvit oberördt af all lifsupplysning, der blir detta antingen en vildmark, öfvergrodd med törnen och tistlar, eller ock ett tomt, sopadt rum, hvilket, när de fastsmetade minneslexorna fallit bort, är prisgifvet åt sju värre gäster än den okunnighet, som man under svett och möda, lugg, slag,

hotelser och skymford, löften, beröm och premier sökt utdrifva.

Barn kunna endast omfatta och tillgodogöra sig abstrakta ting, när dessa, så att säga, blifva omsatta i verklighetsbilder. Det är blott genom att göra barnen medvetna om sin egen kärlek till far och mor, som de lära att höja sig i kärlek till den osynlige fadern, och blott genom att lära dem akta på syskonlifvet i hemmet eller kamratlifvet i en skola, hvilken så mycket som möjligt söker likna ett godt hem, kunna de börja fatta och känna människokärlek.

Barnatanken, en gång väckt, är en ving snabb fågel och tar också fågelvägen till kunskapens yttersta gräns samt pekar ett godt stycke ut öfver densamma. Derfor är det lika vanligt, att barn vilja veta «den allra första» orsaken till det ondas uppkomst, som de önska upplysning om, hur kolet blir diamant eller hur det «slutligen gick» med den eller den historiske biperson, som fångslat deras intresse.

Men äfven dylika frågor bringa spörjaren en tankevinst: han lär sig fatta, att vetandets rike har för människoanden en gräns; att en barnundervisare blott besitter en viss grad af kunskap samt att här finnas sådana rent vetenskapliga frågor, hvars svar barnaförståndet skulle ännu mindre förstå än sjelfva frågan.

Bokspråket har oändligt många ord och uttryck, hvilka äro främmande för barnet, och den, som ej sjelf har erfarenhet af denna omständighet, den anar ej, hur ett enda sådant ord kan skapa en hel rad oriktiga föreställningar, när det ligger der som en sten, hvilken barnfantasiens ej orkar lyfta, utan låter ligga som en stängande klippa. Äldre barn spörja sjelfmant efter meningen, de yngre bringa vi antingen till att omtala sina intryck eller, när de inga sådana emottagit, söka vi gifva dem den rätta föreställningen om ordets betydelse.

Det hände några gånger med den *första* barnflock, vi undervisade, att en och annan otillbörlig fråga gjordes. Nu sker det aldrig; syster vet genom äldre syster, att på allt lemnas allvarliga svar, och de känna ansvaret af att bringa pinsamma ämnen å bane. De känna äfven, att ingenting förhemligas, som kan tjena till *god* upplysning, men de veta, att det låga och orena är oss vedervärdigt och motbudande. I alla för barn lämpliga

ämnen äro frågor i rätt tid välkomna, och barn *kunna* hafva fin takt.

Det ligger i tidsriktningen, att barn i all tysthet skarpt kritisera innehållet af de utdrag af Israels gamla historia, som skollagen bjuder, att de måste inlära och uppläsa. Denna kritik förekommer naturligtvis i dess svåraste form der, hvarest endast ordalydelsen inprentas och innehållet kommer att sakna hvarje skymt af andligt ljus och lif. Jag skall med ett aldeles färskt exempel förklara, hvad jag menar.

Två syskon, med rika själsanlag, båda under tretton år och som gå i skilda skolor, kommo för ett par veckor sedan att tala med hvarandra om «bibelskan», som gossen uttryckte sig.

Den lille hånade system, för det hon trodde på något, som «ingen pojke i klassen trodde ett dugg på», och som prof på de förmenta orimligheterna anförde han berättelserna om, att Bileams åsna talade, samt att Gud slog amoreerna med hagelstenar, så Israel vann seger.

Flickan menade, att Gud på lika underbart sätt förhjelpste svenskarne, anförde af Karl XII, till seger öfver ryssarne vid Narva, ty äfven der kom ett svårt oväder med hagel och slog ryssarne i ansigtet. — Gossen såg sjelf något slagen ut, men drog så fram med den talande åsnan. Dock äfven der hade systemen fått syn på den djupa andemeningen, och hon vädjade till broderns eget samvete, om ej han sjelf förnummit, att orättvist behandlade djurs sorgsna blickar eller klagan kunna *tala* till människan. Eller om det var så orimligt, att en man sådan som siaren Bileam såg syner, när han visste sig vara på en väg, som af rösten i hans inre ogillades? —

Det kräfver gemensamt strängt och allvarligt arbete af lärare och barn, om dessa senare skola, under de tillmäta skolären, hinna till sådan andlig utveckling och sedlig upplysning, som i sig bär lifsbrodd, och man får ej hoppas, att alla barn hinna lika långt. Några bli rent af så glupska efter kunskap, att de måste lämpligt hejdas medelst annat arbete än läsning; några förblifva under hela skoltiden blyga och slutna, så att blott små glimtar af deras eget tankelif framskymta, när de redogöra för sina kunskapsämnen; andra åter äro som fladdrande irrbloss, fantasiens griper bilden en sekund, släpper den, innan tanken knappast mera än snuddat vid den,

och fladdrar vidare på sin tanketomma jagt. Sådana rent flacka naturer kunna dock under de egentliga ungdomsåren i ett godt hem eller med tillhjälp af en upplysningsskola för ungdom förvärfva sig andligt innehåll.

Det är ej värdt att missmodigt lägga händerna i kors, äfven om man skulle få höra, att en sådan der trettonårig flicka, dagen efter det hon deltagit i ett undervisande samtal om sin kroppens vård, gråtit för det hon ej, i likhet med mor och stora syster, har snörlif och högklackade känger.

Hos ytliga sinnen med tröga tankar är det gruffligt svårt att få bort den ärfda, om ej förvärfda, envisa föreställningen, att allt, som säges, läses och göres i skolan, äro saker, hvilka stå aldeles utom det verkliga lifvet.

Ja, nog ha barnen mycket att arbeta sig igenom, det är visst; men vi ha märkt, att vår lilla flock dock aldrig känt sig medtagen eller öfveransträngd af arbetet, vare sig att det utföres tillsammans med oss eller i hemmen. Kanske är orsaken den, att detta arbete sker med fröjd och icke med suckan.

Ett af våra sträfvanden går nemligen ut på, att så småningom lära barnen den stora konsten att adla det nödiga tvånget att arbeta till frihet, så att till slut hela skolarbetet hvilat på frivillighetens grund.

Af alla de barn, med hvilka jag både på landet och i städerna kommit i *förtrolig* bekantskap, har jag knappast funnit ett, hvars fantasi ej varit uppfyllt med mer eller mindre skräckinjagande bilder af hexor, troll och spöken af hvarje slag. Saken är helt naturlig, då så många af de gamla hedniska föreställningarna ännu lefva ett *kraftigt lif* i en eller flere former i de allra flesta hem bland de kroppsarbetande klasserna.

Alla predikningar i detta ämne vore förspild möda, då det gäller barn, men «Glossuggan», för att här blott nämna ett exempel, förlorar hela sin fasansvärda magt, när barnet i henne igenkänner Frejs galt, samt i «julgrisen» och julskinkan äfven återfinner en del af fädernas tro och offerseder.

När barnen i sig upptagit lifliga bilder af Nordens gudasagor och af gammalt nordiskt folklif, så skall hemmet, så vidskepligt det än är, ha mindre lätt att draga dem tillbaka in i de gamla föreställningarna. Då sådant någon gång lyckas okunniga föräldrar, har jag alltid märkt, att det skett medelst s. k. klokas förmedling; tron på mystiska

botemedel mot sjukdomar är ju också ett af de allmännaste arterna af svensk vidskepelse.

Tron på *läsningens magt* är ofantligt stark och den har förgreningar genom alla våra samhällslager.

Barn kan man frigöra från öfvertron på obegriplig läsning genom att för dem beskriva våra förfäders tro på trollrunor samt på medeltidens vördnad för latinets, samt visa dem att båda delarne, fullständigt meningslöst, tillämpas i de klokes utanlexor och teckenskrift; men att med äldre tala om andra sidor af samma gamla öfvertro på själlös läsning, är ännu spild möda.

Ett af de tacksammaste arbetena vid barnundervisning är, att söka befria barns själen från all onödig och förlamande fruktan. Der lysa fröjd i barnaögon, när fasan för alla vidskeppelsens skräckgestalter förbytes till en glad upplysning öfver forntiden, och det är ej heller en ringa vinst för ett barn att utan fruktan våga ensam gå upp på en skum vind eller ned i en källare.

En liknande glädje känner det förskrämda barnet, när det befrias från en mängd vrånga begrepp om växterna och djuren. Det blir en hel aman kärlek till naturen, när ljungen ej längre hålles för att vara en «ond eld», när kräfte ej bor i pionen, när ormbunken ej utsänder gift o. s. v., eller paddan, ödlan, tvestjerten och tomtormen ej äro mennisko-fiendtliga samt korp, skata och ugglan ej äro olycksfåglar. Mycket af det djurplägeri, som föröfvas af både barn och äldre personer, har sin rot i gammal vidskepelse.

Jag har funnit, att gossar företrädesvis äro tillgängliga för detta slags upplysning om djuren, och små djurplägare kunna vanligtvis lätt omvändas till varma djurvänner.

Det är dock sällan jag träffat ett barn, som hyst lifligare intresse för djurskelett, hur nyfikna de än för öfrigt kunnat vara på, hur många andra ting «se ut inuti».

Der ligger uppfriskande vårluft i dylikt dagligt umgänge med en flock barn. Det är som att se vårlifvet framspira med sin rika växtlighet både af löftesgivande knoppar och afogräs. Och om man så får lyckan att se de förra utvecklas och det senare förlora en del af sin starka groddkraft, ger det vårstämning åt ens lif in i sena hösten.

Sommer.

Der ringer klokker over by
i aftenmelodier —
der bygges slotte over sky
af straalers fantasier
Og luften løftes lys og fin,
som aabned den til himlen ind —
og jorden ligger varm og fuld . . .
der brister knopper, dufter muld! . . .
det er sommeren der kommer —
stille I mennesker, stille!

Thi klokkernes dybe drømmeri
og luftens luende rødme
er smeltet sammen i sympathy,
i hymner til livets sødme.
Det ringer sammen til lyst og fryd,
aftnen er fuld af løfters lyd,
af lyse løv, af sansers il,
af andagtsfuld lengsel og lyttende smil! . . .
Det er sommeren, der er her —
stille I mennesker, stille!

* * *

Vi hilser den i sin skjønhedsgang,
vi tror den i alt den lover;
vi lokkes med af forventningens sang,
beruses af hvad den vover.
Vi priser den som den er herligst stor:
för nogen knop falder vissen til jord,
för noget eneste løfte den brød,
för dagen blir kort og livet død. —
Vi lytter med øre og hjerteblood:
der er krafter med, og klangen er god,
vi hører ungdommen stige og synge
sin evige hymne!

Atvide Prydz.

Literatur.

Fortællinger af *Johanne Vogt*.

Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Disse fortællinger ere ikke skrevne uden talent, men når fru Vogt med så svage eksempler, som de i bogen anførte, tror att kunne gendrive nutidens retmæssige ligestillingskrav, så vidner det om en betydelig naivitet; i ethvert tilfælde om en komplet mangel på selvkritik.

Med »En skisse 1887—1900» gifver fru V. et indlæg i kvindesagen, navnlig ivrer hun mod att kvinder gøre videnskab til en livsvirksomhed; t. ex. at studere til læge; idet hun påstår att en kvinde ikke på samme gång kan leve för sin videnskab og för familien — »ægteskabet er jo dog hendes største opgave». »Dertil er hun skabt; dertil og ene og alene dertil går hendes tanker» o. s. v., o. s. v. Mon de gøre det? Og videre, at hævde handskemoralen: »kvinden er ädelmodig, det er på denne ädelmodighet vi leve», er en fornægtelse af kultur og udvikling.

De tre äro ett: kommunismen, socialismen och socialdemokratien; ett bidrag till de kroppsarbetande klassernas historie af *F. T. Borg*.

Alb. Bonniers forlag.

Forfatternen giver en oversigt af de tidligere socialistiske, halvt fantastiske systemer, som ere fremsatte af S:t Simon o. m. a., samt anskueliggör den nuvärende socialistiske agitation i Europa og Amerika. Broskyren er skrevet i hensigt at advare mod overdrivelser i nävnte retning.

Under Polarkredsen. Naturminder af *Axel Hagemann*.

Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Medens der tidligere har foreligget betydelige og tildels omfattende skildringer fra fiskerlivet og naturen langs Nordlands store slagne kyster, har de indenfor liggende delen af landet forholdsvis väret et »terra incognita», egentlig kun kendt af få.

Forfatteren, som i egenskab af forstmand, har haft sit virkefelt der, har som han siger haft rig anledning til at studere den dervärende fauna og flora, fugle og insektverden. Sine iagttagelser og indtryk gengiver han nu i tryk. Pennen er ledig, stoffet underholdende.

Grönländere. Grönländere og danske i Grönland af *Signe Rink*.

Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Sjelden er opgaven: Skildringen af et lands natur og et folks karakter, bleven løst på en smukkere måde, end forfatterindens i fremstillingen af »Grönland og dets beboere». Med en naturlighed og ynde fortæller hun om de danske kolonisters og eskimoers hverdagsliv. Skildringen bærer præg af pålidelighed og vidner om forfatterindens forståelse af og kærlighed til sit ämne. Bögerne efterlade ved läsningen et ejendommeligt, velgörende indtryk, en gladvedmodig stemning.

Lappiske äventyr og folkesagen af *Seminarieförstander I. Qvigstad* og *pastor G. Sandberg*; med indledning af prof. *Moltke Moe*.

Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Finnernes og lappernes äventyrverden har länge väret ukendt för alle, som ikke vare de fremmede sprog mäktige. Her bydes nu den förste exakte samling af lappiske traditioner.

Prof. Friis har för disses vedkommende allerede för 15 år siden brudt isen, men da hans värk tildels var grundet på andres optegnelser og meddelelser, blev det ikke så belysende og karakteriserende, men det vakte trang.

Ovennævnte udgivere, som have väret bosatte og virket mellem lapperne, have nyttet deres stilling til en planmässig undersögelse og indsamling af lappiske traditioner fra förskellige egne. Dette har väret et vanskeligt arbejde, eftersom kampen för tilvärelsen i den grad har lagt beslag på lappernes tid, så at de have fået säre lidenlejlighed til at i sange og sagn behandle fortidens minder og fremtidens häb.

Äf det foreliggende arbejde fremgår at den poetiske fölelse ingenlunde har manglet disse af naturen så stedmoderlig behandlede nordboer. Deres myther, der må tänkes at väre opståede som svar på spørgsmäl, som den ydre natur afföder, ere interessante, men selve äventyrene vidne om deres lave ändelige udvikling.

Iövrigt, ved läsningen af denne bog betages man af samme fölelse som i *Signe Rink*s skildring af grönländerne. Den råhed og fortred, som vore föfädre have udövet mod denne godlidende svage folkerace, gör det til en pligt at godtgöre. Väirket har kulturhistorisk värd!

Tilfjelds. *Jäger og fiskerliv* af *J. A. Friis*.

Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania.

Dette arbejde, skrevet i dagbogstil, er en särdeles god vejledning för krigerske turister! Det udgör desuden en norsk zoologi.

A. B—m.

Kunna läkarne intaga en ensidigt hygienisk ståndpunkt till frågan om prostitutionens reglementering.

Vid federationens senaste diskussionsmöte yttrade en talare, att då han nyss hördé en annan talares försvar för reglementeringen, hade han just fått den rätta värmen för federationens idé. Det finnes en skrift, som synes mig i högsta grad egnad att väcka samma känslor. Det är ett aftryck ur »Hygiea»: »Skrifvelser och diskussion inom svenska läkaresällskapet i anledning af en af »Den brittiska och allmänna federationens svenska afdelning» till öfverståhållareembetet i Stockholm gjord framställning». Den finnes tillgänglig i bokhandeln under namn af »Om besigtning af prostituerade».

I huru nära förhållande läkarne stå till reglementeringsfrågan är ju allmänt bekant. Det var på franska läkares förord, som reglementering i dess nuvarande form började tillämpas i början af detta århundradé — och att den icke är äldre skulle vi vilja på det lifligaste betona för dem, som anse den uråldriga tillvaron så betydligt förstora dess höga anseende såsom »ett nödvändigt ondt». På läkares inrådan har systemet bibehållits till våra dagar, och på dem beror det, att det upprätthålles ännu. Och i hur hög grad det blifvit en vana hos den stora allmänheten att icke tänka på, att saken har någon annan sida än den hygieniska, kan man höra på det svar, som de fleste, med hvilka man första gången talar derom, gifva: »Men läkarne säga ju» . . . Och detta är ju naturligt, när omsorgen om hygienien blifvit förklarad vara ett tillfyllestgörande försvar för systemets tillvaro.

Men det, hvarom jag nu ville säga några ord — och jag vill från början lägga synnerlig vikt derpå — är *icke* det hygieniska, utan läkares förhållande till denna fråga ur de två andra synpunkter, som närmast framträda, när man betraktar densamma, nämligen den moraliska och den juridiska. Läkares gamla och märkliga utsago, att de icke alls hafva att se frågan ur någon af dessa synpunkter, samt det faktum, att de ändock ofta uttala sig om denna fråga ur dessa synpunkter, synes mig berättiga till några betraktelser.

Huru är det möjligt, att upplysta personer och vetenskapsmän kunna på allvar yttra, att de hafva att se frågan endast ur sitt yrkes synpunkt, oafsedt rätt och moral? Och finnes det väl någon annan gren af deras verksamhet, der de skulle vilja säga sig tillämpa en sådan sats? Läkares höga anseende är ju på det närmaste förbundet med det begrepp af människovän, som man så gerna fäster vid honom, men i denna sak fränsäger han sig sjelf det allmänt menliga. »Andra kunna arbeta för rätten och moralen, vår sak är att tillse att hygienens fordringar tillfredsställas», så lyder det ofta återkommande yttrandet. Detta har nu så länge blifvit upprepadt, att det väl kan vara berättigadt att fråga: är det ens en förnuftig mening i det påståendet, att man har rätt att ensidigt utöfva sitt yrke, utan att taga hänsyn till rätt och moral? Då skulle t. ex. läraren ega lof att endast arbeta derpå att bibringa sina elever så mycken kunskap som möjligt, utan att taga hänsyn till deras fysik eller till utöfvande af rättvisa.

Vi se, att ett sådant åskådningssätt leder till det omöjliga och trots det, att läkarne sjelfva vilja fränsäga sig det allmänt menliga vid behandlingen af dessa frågor, kunna de dock icke undgå att sjelfva ofta söka försvara dem äfven ur moralens och rättens synpunkter. I den bok, jag nyss nämnde, förekomma flere yttranden i denna riktning. Ett af de märkligaste finnes i Helsevårdsnämndens svar till Öfverståthållarembetet sid. 15 och lyder sålunda:

»Samhället har både rätt och pligt att genom de prostituerades besigtning försvara sina medlemmar mot ett af de förskräckligaste sjukdomsgifter och skulle begå en grymhet mot de prostituerade sjelfva genom att hjälplöst öfverlemna dem åt det gräsligaste kroppsliga elände samt derigenom för dem

omöjliggöra återgången till ett hederligt yrke och en bättre lefnad».

Att de sjuka böra vårdas har väl alltid blifvit lifligt betonadt af federationen, men tillika, att detta bör ske utan ett afskiljande, som brännmärker deras lif. Det ofvan citerade försvaret för det sätt, på hvilket saken nu är ordnad, är icke mycket argumenteradt, då det endast helt enkelt förklaras, att samhället har både rätt och pligt att göra undantagsförordningar, som pålägga en del af dess medlemmar en förnedrande behandling för de andras helsas skull. Och hvad skall man väl säga om det senare påståendet, att detta ordnande innebär en omsorg om de prostituerade sjelfva, att det underlättar deras återgång till ett anständigt lif? Man behöfver knappast i verkligheten ha sett, huru svår denna återgång är, utan endast tänka på den ställning, i hvilken de inskrifna komma, för att finna, att äfven om detta yttrande är fäldt i välmening, det dock icke är något annat än en ohygglig sofism.

Denna mening, att tvångsbesigtningen utöfvas af mildhet mot de olyckliga qvinorna, delades icke af den dåvarande förste stadsläkaren. Han säger i sitt utlåtande till Helsevårdsnämnden Sid. 19 i samma bok:

»Genom reglementerandet gillas icke skörlefnaden utan bestraffas».

Men kan det kallas straff, att visserligen pålägga ett visst tvång, men dock tillåta ett fortsatt utöfvande af sjelfva det onda?

Denna definition på straff synes mig lika egendomlig, som det försvar för reglementeringen, som förekommer på följande sida, nämligen att den icke har kunnat göra något ondt, emedan den icke varit mycket känd. Samme läkare säger nämligen:

»Den allmänna meningen har icke blifvit förvriden hvarken af reglementeringen eller frisksedeln, ty den har åtminstone hittills sysslat föga med dessa saker, men om Federationen icke snart tröttnar vid sina muntliga och skriftliga deklamationer och föreläsningar för unga qvinnor och män, torde verkligheten fara vara för handen, att intresset för hithörande saker efter hand blir vida allmännare än nyttigt är, och att svåra missförstånd blifva utbredda bland allmänheten».

Ja, det är fara värdt, och den faran har redan vuxit i betydande grad, att intresset för hithörande saker blir vida allmännare än nyttigt är, d. v. s. *än som är nyttigt för reglementeringens bestånd*, ty för hvar

och en, som tar i betraktande systemets tillvaro under vår tid med dess många sträfvan den, i hvilka individens rätt allt mera gör sig gällande, synes det nästan underbart, att det finnes någon, som tror på dess varaktighet. Man är alltid frestad, att efter en af våra motståndares trygga förklaring af reglementeringens nödvändighet fråga: »Tror ni verkligen sjelf, att den kan ega bestånd mer än möjligen en kort tid ännu?» Det visar sig dock, att de finnas, som tro det, trots tidens tecken i alla andra riktningar och i denna.

Afven den juridiska sidan af saken har blifvit berörd i ofvannämnda skrift, och der vid visar det sig, att meningarna varit hvarandra aldeles motsatta. Den läkare, jag nyss citerat, säger på sidan 20:

— »jag kan ej underlåta att uttala som min enskilda åsigt, att fullt tillräckligt stöd lemnas af våra lagar och författningar för prostitutionens reglementerande»,

under det att en annan yttrar på 32:dra sidan.

»Det gör mig uppriktigt ondt, att en förening med delvis utmärkt goda ändamål, skall till den grad som federationen gå miste om de rätta medlen. Den gör så vid prostitutionen, hvilken i brist af lagens skydd måste till följd af åtskilliga våra sociala förhållanden, hvilkas felaktighet ligger i öppen dager, fortfara att existera under polisskydd».

Det säges vidare ofta, att läkaren har att i denna sak gifva råd såsom läkare, icke såsom människa. Hur omöjligt ett sådant åtskilljande är, behöfver väl icke visas; han är ju människa, samhällsmedlem, familjemedlem på samma gång som utöfvare af sitt yrke, och låtom oss endast härvidlag tänka oss hans ställning såsom på en gång läkare och far. Det är ju också ett nedsättande af sig sjelf att göra sig till uteslutande vetenskapsman; auktoritet kan man vara endast genom att kvarstå på sant mänsklig ståndpunkt med alla de bestämmelser detta innebär.

Jag har därför, långt ifrån att vilja klandra, att läkarne visat sig icke intaga en ensidigt hygienisk ståndpunkt till frågan om prostitutionens reglementering, med detta velat framhålla, att det är omöjligt för dem att så göra, samt att deras såväl som andras försvar för reglementeringen är och måste vara ohållbart, helt enkelt af det skälet, att det gäller en sak, som icke kan försvaras.

H. S.

När och Fjärran.

Finsk kvinnoförening.

Årsberättelse för 1887.

Uppläst vid årsmötet den 20 Februari 1888 i Helsingfors.

Vid en återblick på året 1887 spårar man icke några större framsteg på kvinnosakens område. Vissa fakta tyda likväl på, att den lifskraft, som inebor i detta sträfvan de dock småningom gör sig gällande och bereder terrängen för större reformer.

Sälunda har ett alltmera vaknadt behof af en förbättrad uppfostran för kvinnan funnit uttryck i ett stigande intresse för införande af samundervisning. Bland städer, hvilka anhållit om läroverks ombildande eller inrättande i detta syfte, påminna vi oss Björneborg, Lovisa, Torneå, Willmanstrand, Nykarleby och Kotka. Ett godt omen för samskolefrågan var afven den ställning rektorsmötet sistlidne sommar intog till densamma.

Bland de skolmän, hvilka då yttrade sig i frågan märktes högst få direkta motståndare. De flesta talade för samundervisning till 14 å 15 års ålder och ett par förordade samskolesystemet öfver hela landet för alla samhällsklasser. Härjemte uttrycktes som önskningsmål af mötesdeltagare, hvilka syntes vilja iakttaga en afvaktande hållning, att, der försök till samundervisning ävågabragts, staten måtte i tillräcklig grad lemna företaget materiellt understöd, på det att nödig erfarenhet kunde vinnas om systemets lämplighet innan detsamma allmännare infördes.

Ett glädjande faktum från det förflutna året är Helsingfors stadsfullmäktiges beslut att, i enlighet med hr I. Snellmans förslag, hos guvernören i länet anhålla om upphäfvande af 4 mom. 8 § i reglementet för fattigvården i Helsingfors, för så vidt der stadgas om valbarhet.

Från det litterära området är att anteckna nya arbeten af A-i-a, Minna Canth och X. G. samt att Finska Litteratursällskapets första pris tilldelats fröken Lucina Hagman för ett biografiskt arbete öfver Fredrika Bremer.

Studentexamen har under året aflagts af 5 fruntimmer.

Finsk Kvinnoförening har under året haft 19 sammanträden. Vid dessa har diskussionen hufvudsakligast rört och föranledt följande åtgärder:

Offentliga föredrag på olika orter,
ett aftonsamqväm härstädes till förmån för arbetsbyrån,

exposition af reformdrägtmodeller för barn,
en bazar till förmån för arbetsbyrån,
initiativ till en petition om kvinnas valbarhet till ledamot af fattigvårdsstyrelsen i Helsingfors,
utsändande af 1,000 valanvisningar för stadsfullmäktigeval till stadens röstberättigade kvinnor,
åtgärder för en landtdagspetition om afskaffande af den reglementerade prostitutionen,

utgifvande af 2:dra upplagan af Severins broschyr »I sedlighetsfrågan»,
utgifvande af kalendern Excelsior för 1888,
utdelande af föreningens pris för en skrift om kvinnans uppfostran,
ett offentligt diskussionsmöte om kvinnans deltagande i kommunala val,

sändande af en representant för föreningen till den internationella kvinnokongressen i Washington, frågor rörande arbetsbyråns verksamhet,

8 offentliga föredrag hafva hållits, neml.: om *samuppföstran*, af fröken L. Hagman i Åbo, Tammerfors och Tavastehus; om *valet af lefnadsbana för qvinnan*, af fröken Wera Hjelt i Ekenäs, Helsingfors och Åbo samt, på inbjudning af föreningen, tvänne föredrag i Helsingfors af den framstående svenska skriftställarinnan fröken Ellen Key: om *gift qvinnas eganderätt*. Af dessa föredrag har fröken Hagmans utkommit i tryck på svenska och finska.

Expositionen af reformdrägtmodeller från Dräktreformföreningen i Stockholm var talrikt besökt. Glädjande är, att denna dräkt numera ej är någon sällsynthet, åtminstone i hufvudstaden, utan kommit i bruk för flickor i skolåldern. Äfven på andra orter har man visat intresse för denna praktiska dräktreform, hvilken äfven lyckats vinna läkares uppmärksamhet och gillande. Föreningen har tillsatt en permanent bestyrelse, hvilken lemnar upplysningar i hithörande frågor, anskaffar mönster m. m. Modellerna kunna fortfarande beses å föreningens arbetsbyrå.

Enligt sina stadgar eger föreningen verka för kvinnans höjande äfven i sedligt afseende och har densamma icke kunnat blunda för, hvilket demoraliserande inflytande tillvaron af en reglementerad prostitution måste utöfva och hvilken kränkning den innebär mot hela vårt kön. I betraktande häraf, har föreningen icke haft samvete att förhålla sig passiv gent emot ett ondt, som måste beröra qvinnan som moder, uppfostrarinna och menniska. Föreningen vände sig derföre till medborgare och medborgarinnor i alla delar af landet med uppmaning att underteckna en petition om afskaffande af den reglementerade otukten. Härjemte anhöll föreningen, att endast sådana namn blefve tecknade, hvilka representera en åsigt. Denna petition öfverlemnade föreningen till herr biskop Alopæus med anhållan, att han ville antaga sig saken vid ständermötet, hvilket han äfven gjorde. I anledning häraf har föreningen af en presteståndets medlem offentligt klandrats och mot oss (icke mot reglementeringens upphofsmän) har utslungats skriftens ord: «hvilken som förargar en af dessa små, som tro på mig, honom vore bättre, om en qvarnsten vore bunden vid hans hals och han sänktes ned i hafvets djup». Samme talare betecknade masspetitioner i allmänhet såsom något klandervärdt, i det de utöfva ett sidoinflytande (vaikutukset syrjältä) på folkets representanter. Hvad beträffar landets qvinnor kan det knappt förebrås dem, att de försöka utöfva äminstone ett sidoinflytande, så länge de, endast på grund af sitt kön, sakna rättighet att deltaga i valet af folkets representanter. Inom vår folkrepresentation hafva dock funnits och finnas män, hvilka genom sin humanitet och sitt tillmötesgående kommit oss att glömma, huru rättslösa vi qvinnor äro i ofvanberörde hänseende, i det de framfört önskningsmål äfven från «de stummas läger».

Det pris, stort 400 mk, hvilket föreningen utfäst för en populär afhandling rörande bristerna i kvinnans uppfostran och medlen att afhjelpa densamma, har föreningen, på grund af prisnämndens utlåtande, tilldelat fröken Lucina Hagman för täflingskriften «Naisten kasvatuksesta. Havaintoja ja mielteitä», hvilken med det snaraste utkommer äfven i svensk översättning.

Det offentliga diskussionsmöte, till hvilket föreningen inbjöd qvinnor af H:fors kommun d. 3 december, var talrikt besökt, och mötet enade sig om följande resolution:

«Mötet anser, att ett större intresse å qvinnornas sida borde ådagaläggas för de kommunala angelägenheterna och valen.»

Tyvär uppfylldes dock detta önskningsmål icke vid det följande stadsfullmäktigvalet, alldenstund färre qvinnor (liksom män) nu deltog deruti mot året förut.

Qvinnoföreningens arbetsbyrå har under året anlitats af 776 arbetsgifvare, af hvilka 346 husmodrar, samt 922 arbetsökande, inberäknadt 599 tjänarinnor. Arbetsvärdet (dels för fasta platser, dels för tillfälligt arbete) utgjorde omkring 10,048 mk 25 p. Häri är dock icke inberäknadt värdet af det arbete, som anskaffats åt tjänarinnor. Byråns inkomster inclusive bidrag från föreningen m. m. var 4,698 mk 44 p. utgifterna 2,956 mk 53 p. Behållning till 1888 1,741 mk 91 p.

Utom ofvannämnda frågor hafva äfven åtskilliga andra diskuterats. Bland dessa må nämnas frågan, om hvilka åtgärder föreningen kunde vidtaga för att bidraga till utvidgande af kvinnans arbetsområde. Denna omfattades med intresse och för dess närmare beredande nedsatte föreningen en komité, som föreslog, att till en början föredrag borde hållas öfver ämnet och arbetsbyrån utvidgas derhän, att upplysningar derstädes erhöles om olika arbetsområden för qvinnor.

Begge dessa förslag godkändes, men det senare lemnades, jemte andra i samma fråga, tillsvidare beroende.

Medlemmarnes antal i centralföreningen var 95. Af dessa hafva 31 fungerat såsom medlemmar i föreningens komitéer, bestyrelser m. m. 21 resande hafva närvarit vid föreningens möten.

Under året har Wiborgs Qvinnoförening anslutit sig som filial till Finsk Qvinnoförening.

Kassarapport för 1887.

Inkomster:

Behållning från år 1886	1,060: 55
Medlemsafgifter	480: —
Tryckalster	679: 53
Riäntor	49: 48
Diverse	48: —
Summa	2,317: 56

Utgifter:

Bidrag till arbetsbyrån	400: —
För föredrag	200: —
Prisskrift	400: —
Diverse tryckningskostnader	353: 60
Annonser	58: 83
Reformdrägtmodeller	47: 99
För valavisningar	39: 50
Stenografiskt protokoll	25: —
För lokal, m. m.	71: 25
Diverse	50: 05
Så	1,646: 22
Kassabehållning till 1888	671: 34
Summa	2,317: 56

Sedan revisionsberättelsen uppläst och decharge meddelats såväl föreningens skattmästare som direktionen för arbetsbyrå, skreds till val af föreningens

funktionärer. Dervid återvaldes till ordförande fru E. Löfgren, vice ordförande fru E. Sjöström, sekreterare fröken A. Hjelt, skattmästare fru O. Aspelin. Till revisorer utsågos: Fru J. Lang och fröken A. Jansson.

Till direktör för arbetsbyrån valdes fruarna A. Aspelin, N. Laethén, E. Sjöström, fröknarna A. Hjelt och R. Wetterhoff.

Årsberättelse för 1887, afgifven af Finsk Qvinnoförenings filial i Wiborg.

Föreningens verksamhet under tilländagångna år har, såsom förut, hufvudsakligen bestått i läsning och diskussion af ämnen, hörande till qvinnofrågan. Årets första sammanträden upptogos af öfverläggningar, huruvida föreningen borde antaga Finsk Qvinnoförenings inbjudning att såsom filial ansluta sig till densamma. Villkoren för denna anslutning, äfvensom Finsk Qvinnoförenings program och stadgar, genomgingos punkt för punkt och föranledde lifligt meningsutbyte, som upptog flere sammankomster. Då nämnda program och stadgar i hufvudsak godkändes och sedan, efter skriftväxling med Finsk Qvinnoförening, å ömse sidor vunnits enighet angående filials förhållande till centralföreningen, beslöt föreningen den 30 Mars att såsom filial ansluta sig till Finsk Qvinnoförening.

För öfrigt har diskussion föranledts af vid sammanträdena upplästa valda stycken ur tidningar och tidskrifter, hvarjemte åtskilliga önskliga företag utgjort föremål för öfverläggningar, som dock oftast ej ledt till några direkta åtgärder från föreningen i dess helhet, emedan dels föreningens ringa resurser, dels andra skäl förbjudit henne att taga initiativet till några vidlyftigare företag.

I Maj anställdes en exposition af en af Finsk Qvinnoförening erhållen reformdrägt för flickor jemte försiljning af mönster till densamma, hvarvid inkomsterna dock ej fullt betäckte kostnaderna. I afsigt att för föreningens ändamål intressera äfven utom densamma stående qvinnor, föranstaltades den 10 December ett aftonsamqväm, deri, utom föreningens egna medlemmar, deltog 55 inbjudna damer.

För att blifva i tillfälle att följa med qvinnosakens utveckling i andra länder, hafva föreningens medlemmar gemensamt prenumererat på norska, danska och svenska, af qvinnor utgifna tidskrifter.

Under årets lopp hafva 14 ordinarie sammanträden hållits.

Medlemmarnes antal utgjorde vid årets slut 23. Af dessa hafva, på grund af val, fungerat som ordförande fru Emma Åkerman, som vice ordförande fru Selma Qvist, sekreterare fru Eva Sirelius och kassör fru Augusta Kumlin.

Föreningens enda inkomst har bestått i medlemsavgifter, och sedan alla nödvändiga utgifter för lokal, belysning, annonser, m. m. afdragits, utgör behållningen, enligt kassörens redovisning, 54 mk 5 penni.

Program för Nordisk Kvindesagsmöde i Köbenhavn (Kasino, Amaliegade) d. 14., 15. og 16. Juli 1888.

Lordag d. 14 Juli.

Kl. 9. Mødet aabnes af Kvindeligt Fremskridtsförenings formand. Meddelelser m. m.

Kl. 9½—10½. *Kvindens valgret.* Sagens stilling, (meget kortfattet) i Danmark (Island): Hr. *Fredr. Bajer.* i Norge: i Sverige: Hr. *F. T. Borg* (?). i Finland:

Kl. 10½—11½. *Fredssagen som Kvindesag.* Sagens stilling i Danmark: Fru *M. Bajer,* f. Schlüter. i Norge: i Sverige: i Finland:

Kl. 12—1. *De kvindelige arbejdeses stilling* (derunder: tyendesagen). Sagens stilling i Danmark: i Norge: i Sverige: i Finland:

Kl. 1—2. *Samundervisning for begge køn.* Sagens stilling i Danmark: Hr. *Herm Trier.* i Norge: i Sverige: i Finland: Frk. *Hagman* (?).

Kl. 2—3. *Afholdtsagen som kvindesag.* Sagens stilling i Danmark: i Norge: i Sverige: Hr. *Edv. Wawrinsky* (?), i Finland:

Kl. 5. Forhandling og mulig beslutning om *Kvindens valgret.* Indledet af Fru *Johanne Meyer,* f. Petersen.

Søndag d. 15. juli.

Kl. 9. Forhandling og mulig beslutning om *Afholdtsagen som kvindesag.* Indledet af *en norsk, svensk eller finsk dame.*

Kl. 5. Forhandling og mulig beslutning om *De kvindelige arbejdeses stilling.* Indledet af Fru *Olivia Ankersen.*

Mandag d. 16. juli.

Kl. 9. Forhandling og mulig beslutning om *Fredssagen som kvindesag.* Indledet af *en norsk, svensk eller finsk dame.*

Kl. 5. Forhandling og mulig beslutning om *Samundervisning for begge køn.* Indledet af Fru *Ragna Nielsen,* f. Ullmann (?).

Kvinnliga stenografer i Finland. Under senaste finska landtdag tjänstgjorde som stenografer: fru *S. Meinander* inom *Ridderskapet och Adeln* och fröken *Ingrid Wasastjerna* inom *Borgareståndet.*

Till red. insänd literatur.

Tidningar och Tidskrifter.

The Woman's Journal N:r 17 & 18. — **Dagny** femte—sjette häfte. — **Ny Jord.** 14 dags skrift för literatur, vetenskap och konst. Maj: 1 häfte. — **Finsk Tidskrift.** H. 5. — **Idun** N:r 19 & 20. — **Hemvännan** N:r 10. — **Svensk Läraretidning** N:r 20 & 21. — **For frisindet christendom** N:r 9 & 10. **Tidning för trädgårdslare** N:r 6.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Till Framåts läsare. — *G. F. Steffen:* Om verdensåskådningar. (Forts. fr. föreg. n:r). Ett fragment nyaste tyska filosofi. — *Ola Hansson:* Det unga Frankrike. (Forts. fr. föreg. n:r). — *Hertha:* Blott en kyss. — *Massi Bruhn:* Et Par Ord om Edvard Brandes to sidste Skuespil »Kjærlighed» og »Overmagt». — *Eva Wigström:* Skolplantor. Vårstudier. — *Alvide Prydz:* Sommer. (poem). — *A. B:m:* Literatur. — *H. S.:* Kunna läkarne intaga en ensidigt hygienisk ståndpunkt till frågan om prostitutionens reglementering. — När och Fjärran.

Distribueras af WETTERGREN & KERBER, Göteborg

Göteborg, Wald. Zachrissons Boktryckeri 1888.